

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Příběhy bot. Tematická řada pro
výtvarně-projektovou výuku na 1. st.
ZŠ.

The Shoes Stories. Themes for the Creative
Project for Art Education at Primary School.

Vypracovala: Pavlína Ertlová
Vedoucí práce: Mgr. Karel Řepa, Ph.D.

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses. cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 27.4.2018

.....

podpis studentky

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své práce Mgr. Karlu Řepovi, Ph.D. za odborné vedení, ochotu a pomoc při zpracování mé diplomové práce. Zároveň chci poděkovat Mgr. Petře Syslové, třídní učitelce Mgr. Lence Piacsekové a žákům 4. ročníku ZŠ Máj I. v Českých Budějovicích, kteří se podíleli na realizaci projektu.

Na závěr bych chtěla poděkovat své rodině za podporu v době psaní mé práce.

ANOTACE

ERTLOVÁ, P. Příběhy bot. *Tematická řada pro výtvarně-projektovou výuku na 1. st. ZŠ*. České Budějovice 2018, Diplomová práce.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy.

Vedoucí práce: Mgr. Karel Řepa, Ph.D.

Klíčová slova: Příběhy bot, vývoj obuvi, design bot, obuv v umění, projektová výuka, výtvarná výchova

Diplomová práce s názvem „Příběhy bot“, představuje obuv jako inspirativní téma pro výtvarně projektovou výuku na 1. stupni ZŠ.

Teoretická část práce nabízí stručný přehled historie obouvání v kontextu kulturně-společenského vývoje civilizace. Komplexní vhled do problematiky nám pak přináší představení technologie a materiálního složení pro výrobu obuvi a přehledně zpracovaná typologie obuvi z hlediska její funkce a designu. Pojednání o obuvi jako motivu a námětu v dějinách výtvarného umění a jejich aplikace v kontextu výtvarně-projektové výuky je dalším předmětem zkoumání první části textu.

Projektová část práce, realizovaná na základní škole Máj I. v Českých Budějovicích, pak prostřednictvím výtvarného projektu „Příběhy bot“ zkoumá uplatnitelnost dané tematiky v praxi výtvarné výchovy na prvním stupni ZŠ.

ANOTATION

The Shoes Stories. Themes for the Creative Project for Art Education at Primary School.

Key words: story of shoes, development of shoes, design of shoes, shoes in art, project teaching, art education

Diploma thesis called "The Story of Shoes" introduces shoes as an inspiring theme for art-project teaching at primary school.

The theoretical part offers a brief overview of footwear history in the context of cultural and social development of civilisation. The introduction of technologies and material composition for shoe manufacture brings us the complex view into the problematics and it clearly processes the shoe typology from the point of view of its function and design. Treatise about shoes as a motive and theme in history of fine arts and its application in the context of art-project teaching is the next object of exploration in the first part of the text.

The practical part of the thesis realized at elementary school Máj I. in ČB then researches applicability of the theme into praxis of art lessons at primary school.

OBSAH

Úvod.....	7
I. Teoretická část.....	9
1 Boty v životě člověka a výtvarné kultuře	10
1.1 Boty prehistorického období	12
1.2 Vývoj obuvi v antice.....	13
1.3 Středověká obuv v Evropě	16
1.4 Kultura obouvání v novověku	18
1.5 Obuv 19. století	22
1.6 Obuvní průmysl 20. a 21. století	23
2 Základní typologie obuvi z hlediska funkce a designu	27
2.1 Otevřená obuv	27
3 Obuv jako motiv a námět v dějinách výtvarného umění	35
4 Výtvarně projektové vyučování na 1. st. ZŠ	44
4.1 Tematika obuvi ve výtvarné výchově	44
4.2 Výtvarně-projektové vyučování.....	46
4.2.1 Výtvarné řady a projekty na 1. st. ZŠ	48
4.2.2 Výhody a nevýhody projektových metod.....	50
II. Projektová část.....	53
1 Výtvarná řada „Příběhy bot“	54
1.1 Organizace a příprava výtvarné řady.....	55
1.2 Realizace výtvarné řady.....	56
1.2.1 Lekce první: Bota pravěkého lovce	58
1.2.2 Lekce druhá: Obuv pro Kleopatru.....	61
1.2.3 Lekce třetí: Střevíce pro Marii Antoinettu	63
1.2.4 Lekce čtvrtá: Cestou necestou	64
1.2.5 Lekce pátá: Boty budoucnosti.....	66
Závěr.....	68
Seznam použitých zdrojů	69
Seznam příloh.....	74
Přílohy.....	75
Zdroje příloh.....	107

Úvod

Tematika obuvi je nedílnou součástí užitě a zároveň výtvarné kultury lidské civilizace již od jejích prehistorických počátků. Samotný námět bot se také stává obsahem řady výtvarných děl a to především v posledních dvou stoletích uměleckého vývoje. Tato diplomová práce se pokouší dané téma teoreticky reflektovat a zároveň nabídnout jeho uplatnění ve výtvarně projektové výuce výtvarné výchovy na prvním stupni ZŠ.

Tato práce je rozdělena do teoretické a projektové části. V teoretické části se zabývá vývojem obuvi, zejména nás seznamuje s technologií výroby, materiálním a stavebním složením obuvi tak, jak vznikala v souvislosti s vývojem kulturního a společenského života lidí. Dále nám teoretická část podává informace o základní typologii obuvi, ve které se věnujeme především těm typům bot, které představují základní škálu nejčastěji nošené obuvi vůbec. Popis jednotlivých typů je zaměřen na původ a okolnosti vzniku, účelové či funkční využití a v neposlední řadě na jejich nositele v podání slavných osobností. Obuv jako námět v dějinách umění je pak přehledně zpracován další kapitolou teoretické části této práce. Mapuje především období od 19. století po současnost, ve kterém pozorujeme významný nárůst artefaktů týkající se tematiky obouvání. Poslední kapitola teoretické práce je věnována didaktické analýze námětu a projektové výuce na prvním stupni základních škol. Zde se zaměřujeme na obecné shrnutí problematiky projektových metod, po kterých následuje jejich detailnější charakteristika. Nezbytným doplněním závěrečné kapitoly je krátké pojednání o námětu bot z hlediska jeho využití v konkrétních výtvarných činnostech.

Projektová část se zabývá přípravou a realizací výtvarného projektu s názvem Příběhy bot, který se uskutečnil ve čtvrté třídě základní školy Máj I. v Českých Budějovicích. V projektové části je přehledně shrnuta struktura a popis jednotlivých částí projektu. Přehledně popsaná realizace projektu je doplněna o kritickou reflexi.

V teoretické části jsem čerpala především z publikací *Boty, botky, botičky* autorky Miroslavy Štýbrové a *Boty, ikony světového stylu* autorky Caroline Cox. Metodickou oporou pro zpracování části projektové pak byly, publikace Věry Roeselové, *Řady a projekty ve výtvarné výchově* a *Didaktický skicář* Zdeňka Hosmana.

Práce si klade za cíl nejen seznámit čtenáře s touto specifickou oblastí výtvarné kultury, ale zároveň nabídnout výtvarným pedagogům inspirativní tematické podněty pro jejich vlastní praxi.

I. Teoretická část

1 Boty v životě člověka a výtvarné kultuře

Tato rozsáhlá kapitola představuje soubor několika podkapitol pojednávajících o jednotlivých odvětvích obuvního světa. Nejprve se proudem času přeneseme zpět do historie, od prvního obutí pravěkého lovce přes starověk, středověk až novověk. Zakončením této kapitoly bude podkapitola věnující se obuvnímu průmyslu 20. a 21. století, zejména předním světově uznávaným návrhářům a jejich designérským kusům, které se vnesly do dějin obouvání. V závěrečné kapitole tohoto rozsáhlého bloku si pak představíme nejdůležitější techniky a postupy výroby včetně materiálů, které se v průběhu věků objevovaly, vyvíjely, upravovaly, měnily a to tak, aby splňovaly svůj účel a lahodily nevděčnému oku jejich majitele.

Obecně lze říci, že s prvním svobodným nákupem bot přichází vyhranění naší osobnosti. To, jaký druh obuvi si vybereme, vypovídá o našem věku, povaze, momentálním psychickém rozpoložení či stavu financí.¹

Následující podkapitoly nám shrnou vývoj obuvnictví tak, jak šel v průběhu věků, od pravěku po novověk. V každém období si představíme, jaké typy obuvi se nosily. S některými vybranými typy se seznámíme podrobněji, neboť se svojí praktičností v kombinaci s estetickou půvabností staly oblíbenými v nošení po všechna historická období. Představíme si, co vedlo ke vzniku těchto typů bot a z jakého důvodu, zvyku či tradice je lidé nosily. Okrajově se seznámíme s některými technikami používanými k výrobě. V neposlední řadě si představíme materiály, které měl člověk v jednotlivých obdobích k dispozici a ty, které postupně objevoval, dále si představíme doplňky zkrášlující nebo podporující funkčnost obuvi.

¹ JACOBBI, Paola. *Ty boty musím mít!*. V Praze: Metafora, 2008. ISBN 978-80-7359-121-2.s.16-19

Obuv se vyvíjela hlavně díky potřebě člověka se chránit před nepříznivými vlivy počasí. Na rozdíl od zvířat, která jsou schopna chůze či běhu díky výbavě v podobě drápů, kopyt nebo polštářků, chodidlo člověka je pokryto jen tenkou vrstvou kůže. Člověk se potřeboval chránit nejen před chladem, mrazem či horkem a vlhkostí, ale také před nebezpečnými předměty, díky nimž se potýkal s častými úrazy chodidel. Posledním hlavním činitelem pokroku ve vývoji obuvi byla snaha vytvořit takovou ochranu, při které se bude snáze chodit na nerovném hornatém povrchu původně těžko překonatelném bosou nohou.

Díky nálezům pravěkého člověka a starověkých civilizací, jako jsou Egypt, Řecko a Řím, máme možnost vývoj obuvi sledovat od počátku. Ruku v ruce s vývojem obuvnictví šel také vývoj kultury a společenského postavení. Mezi dnešní dobou a dobou minulou pozorujeme v obouvání určité shody a rozdíly.

Rozdíl je v tom, kdo mohl a kdo nesměl obuv nosit. Obuv mohli nosit jen vysoce postavení, významní panovníci, v Egyptě to byli právě faraonové. V ostatních starověkých civilizacích tomu bylo také tak, obuv směli nosit představitelé nejvyšší vrstvy obyvatelstva. Otroci a představitelé nejnižších společenských vrstev obuv nosili omezeně, například některým egyptským otrokům byla přiřazena funkce nosičů obuvi, kdy několik párů jednoho typu nosili navěšených na nástavci, aby si je mohl panovník kdykoliv podle potřeby přezout. Určitou podobnost s dnešní dobou vnímáme v nošení více párů stejného typu obuvi podle toho, jaký pár bot se nám zrovna hodí obout po praktické stránce, nebo jaký pár máme náladu v danou chvíli nazout. Ve starověkém Egyptě lidé nosili pracovní sandál, zdobený sandál nebo sandál pro každodenní nošení. Dnes je tomu stejně tak, člověk zpravidla vlastní několik druhů jednoho typu. Když zůstaneme u porovnání sandálů, jsou to módní vycházkové sandále, sportovní sandále, které máme pro chůzi v kopcovitém terénu, společenské sandále atd.²

² JENÍKOVÁ, Markéta. *Historie obouvání I. díl: Nejstarší boty na světě* [online]. 2013 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/27-historie-obouvani-i-dil-nejstarsi-boty-na-svete.xhtml>

1.1 Boty prehistorického období

Stejně jako na výrobu šatů, použil paleolitický lovec kůži i k výrobě primitivní obuvi. Tato obuv se vyráběla nejčastěji z kůži ulovené zvěře nebo pruhů lýka.

Bota se šila z jednoho plátu kůže, který se obvazoval kolem chodidla a dotahoval pomocí řemínků podobně, jako když zavazujeme tkaničky tenisek. Strana se srstí byla vnitřní částí a holá kůže vnější částí obuvi. Noha tak byla lépe chráněna před chladem. Sláma nebo tráva, kterou se bota vykládala, sloužila k izolaci a k udržení tvaru. Tento druh obuvi neměl dlouhou životnost. Pravěký člověk k výrobě používal bodec a pazourek na vytvoření dírek, jimiž provlékal řemínky. Na kůži zůstávaly zbytky masa, a tak brzo začala hnit a lámat se.³

Za vůbec nejstarší obuv se považují sandály nalezené v Oregonu, v USA a datují se do období 10 000 př. n. l.⁴ Vědci mají však jeden velmi vzácný, dodnes zachovaný nálezu obuvi pravěkého člověka. Ten se datuje do 7 800 - 5 300 př.n.l. Tělo bylo nalezeno v západním Rakousku, když tehdy Ötzi, jak ho pojmenovali, přecházel tamější Ötztalské Alpy. U Nalezeného, ledem mumifikovaného těla s nepoškozenou zachovalou obuví bylo při důkladném zkoumání zjištěno, že obuv byla složena z lipových pruhů lýka navazovaných na medvědí kůži tvořící podešví. Řemínky byly vyrobeny z hovězí kůže a nártová část boty z jelení kůže. Odolnost vůči vlhkosti a měkkost boty byla zajištěna výplní obsahující svařený mozek a játra. Byl to hlavně tuk z vepřového mozku, díky kterému se činěná medvědí kůže nezačala kazit a hnit. Poslední vrstvu tvořila 2 cm vysoká výplň sušené medvědí trávy, tato část plnila izolační funkci. Koželužství bylo jedno z prvních řemesel, které se pravěký člověk naučil zanedlouho poté, co uměl rozdělávat a udržet oheň. V pravěku se kůže činily uzením kouře a to ve většině světových oblastech, od Evropy přes Austrálii až po Severní Ameriku. Postupně začal pravěký švec přicházet na to, že kůži je třeba nejprve vysušit, aby byla

³ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.24-25

⁴ MONET, Dolores. The History of Shoes - Ancient and Early Footwear. *Bellatory* [online]. 2017 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <https://bellatory.com/fashion-industry/The-History-of-Shoes-Early-Footwear>

měkčí a nelámala se. Dále bylo potřeba jí obalit sádlem, aby byla odolná vůči vodě a hnilobě.⁵

Zajímavostí je, že kdybychom porovnávali funkčnost dnešní trekové obuvi s Ötziho pravěkou obuví, ta z pravěku by byla nejspíše teplejší, protože v té dnešní by lidská noha bez následků v podobě omrzlin tak dlouho nevydržela.⁶

Důležitým shrnujícím faktem této podkapitoly je, že vývoj oděvu pravěkého člověka šel ruku v ruce s vývojem obuvi a že těžko získaná medvědí kůže se používala zásadně z rituálního hlediska. Nejspíše se medvědí kůže stala rituální proto, že medvěd jako představitel velikosti a moci zahnal jakéhokoliv nepřítele.

1.2 Vývoj obuvi v antice

Období antiky přineslo spoustu důležitých objevů a zaznamenán byl nespočet pokroků ve spoustě řemeslných odvětvích. Některé modely bot, které byly během starověku vyvinuty, ovlivnily budoucí vývoj natolik, že se starověký design, zejména egyptských sandálů, nosí dodnes. Proto si v této podkapitole podrobně rozebereme právě takovéto typy obuvi. Mezi obuv, která svou stavbou a designem způsobila progres ve vývoji celého obuvnictví, řadíme z období starověku sandály, střevíce a holínky.

Z dochovaných artefaktů v podobě replik a plastik vyplývá, že koželužství existovalo i na Blízkém východě. Obuv se vyráběla z kůže dobytka, kterého lidé chovali blízko svých obydlí. Tyto civilizace používaly vyspělé techniky činění kůží. O tom, že v této době měly boty své významné postavení, vypovídá i fakt, že se podle nich třídily společenské vrstvy. Důležitým motivem zobrazovaným na obuvi jsou vysoce postavení lidé, nebo rituální postavy, například vojáci, králové a bohové.

⁵ JENÍKOVÁ, Markéta. *Historie obouvání I. díl: Nejstarší boty na světě* [online]. 2013 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/27-historie-obouvani-i-dil-nejstarsi-boty-na-svete.xhtml>

⁶ DVORÁK, Zdeněk. *Test 5 000 let starých bot na Kilimandžáru: jsou stejně dobré jako ty moderní* [online]. In: Praha, 2008, s. 1 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: https://cestovani.idnes.cz/test-5-000-let-starych-bot-na-kilimandzaru-jsou-stejne-dobre-jako-ty-moderni-1lq-/po-cesku.aspx?c=A080227_115710_igcechy_tom

Egyptané byli velice vynalézaví a pokrokoví ve spoustě řemesel, z čehož můžeme usuzovat, že byli napřed i v obuvním řemesle a to proto, že začali šít asymetrickou obuv, to znamená, že rozlišovali pravé a levé chodidlo. Přestože je na většině z dochovaných výjevů zobrazený bosý člověk, důkazy o kvalitně propracované obuvi byly nalezeny jen v hrobkách faraonů.⁷

Ti totiž věřili na posmrtný život a všemi způsoby se na něj snažili připravit. Aby bylo jejich zajištění kompletní, byly jim na věčnou cestu dávány všemožné předměty.⁸

Koptové byli prvními křesťany pocházejícími z Egypta a významně přispěli několika druhy obuvi, vyráběli sandály a červenými tóny oplývající střevíce s geometricky zlacenými ornamenty. Dále jim vděčíme za navržení obuvi, která je předchůdcem dnešních balerín a uzavřených trepek. Řečtí vědci, umělci, řemeslníci a další vzdělaní obyvatelé se nechávali inspirovat Sokratem, Aristotelem nebo Platónem. Řecko se tak stalo důležitou součástí starověké obuvnické velmoci. Řekové důkladně dbali o svůj zevnějšek a lidské tělo mělo zvláštní význam. Umělci ho detailně vyobrazovali, důraz byl kladen na správné proporce. Z tohoto důvodu také obuvníci pečlivě šili obuv zvláště pro pravé a levé chodidlo. Podobně jako ostatní starověké civilizace, řečtí obyvatelé chodili většinou naboso a to hlavně díky tropickému podnebí. Když přišel někdo na návštěvu, zouval si před vstupem obuv, aby se pak mohl cítit jako doma. Nejoblíbenějším a nejvíce nošeným druhem obuvi byly, stejně jako v Egyptě, sandály. Skladba řeckých sandálů spočívá v tom, že podešev se upevňuje pomocí řemínků. Vázání řemínků mělo funkci zajišťující nejen přichycení dílů k chodidlu, ale také funkci dekorativní, zdobící chodidlo. Řekové vyznávali Bohy, kteří byli obrazem lidských vlastností. Bůh se lišil od člověka jen svojí nesmrtelností, mýtické postavy byly zobrazovány jako mladí svobodní muži a ženy nosící obuv s křídly. Nejčastěji byl v této obuvi zobrazován Boží posel *Hermés* nebo *Perseus*. Okřídlená obuv měla hrdinům napomáhat při boji se zlem, díky křídlům měla povznášet. Pokrok přišel s vynálezem boty *Krepís*, což je sandál, který obouvali hlavně vojáci a mladší muži. Tento typ obuvi měl

⁷ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Boty, botky, botičky*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.21-24

⁸ MRÁZ, Bohumír a Marie ČERNÁ. *Dějiny výtvarné kultury*. 3. vyd., V Idea Servis 2. vyd. Ilustroval Václav RYTINA. Praha: Idea servis, 1998. ISBN 80-85970-23-6.s.21

zvýšenou podešev s různě vázanými řemínky pnoucími se přes lýtko až ke kolenům. Podrážka byla zajištěna přibitými hřebíky.⁹

Dalším oblíbeným druhem obuvi nošené v Antickém Řecku byly *Karbatine*, tuto obuv tvořil jeden plát kůže, který se obmotal kolem chodidla a následně se zavázal tkaničkami. *Persikai* byla obuv podobného vzhledu jako *Karbatine*, avšak v oblibě ji měly ženy, neboť se k její výrobě používaly světlejší pláty kůže. Specifickým typem byly jakési sandály s názvem *Syconia*, které se skládaly z různě spletených řemínků z kůže, a název jim byl přidělován podle místa výroby. Tento typ byl v pozdějších dobách nošen obyvateli Říma.¹⁰

Římané jako obrovský a vyspělý národ nabízí bohatý vhled do dějin obouvání, čerpající inspiraci pro výrobu převážně od Řeků a Etrusků. S vývojem římské republiky v pozdější císařství se postupně začaly rozvíjet trendy v obouvání a spolu se stoupající mocí panovníků, stoupala chuť se okázale strojit. Panovník Caligula vládnoucí v letech 12 - 41 př. n. l. obouval v posledních letech svého krátkého života dámskou obuv, vyšívanou zlatem a zdobenou drahokamy. Nejen panovníci, ale převážně ženy se rády draze obouvaly, a tak se nemohlo stát, že by jeden pár obuli vícekrát, než jednou. Římanky si po vzoru egyptských žen začaly holit nohy, což působivě doplňovalo krásu drahých bot, jež tyto ženy obouvaly. Mezi nejčastější typy obuvi patřily opět sandály, latinsky nazývané *sandalium*. Důležitými typy zahrnujícími příležitostnou obuv, jsou *soccus* používané herci v komediálních představeních. Členové senátu nosili obuv v bílých nebo černých barvách zvanou *calceus senatorum*, vojáci a civilisté nosili kotníkovou obuv *calceus mullus*.¹¹ Tyto poslední dva typy obuvi považujeme za novátorské a přínosné pro rozvoj dalších trendů v obuvnictví.

Podle toho, kdo nosil jaký typ obuvi, lze dobře sledovat strukturu společenských vrstev starověkého Říma. Vysoce postavení nosili obuv z červené kůže zdobenou stříbrem či slonovinou. Jak již bylo zmíněno výše, senátoři nosili obuv jedné barvy (černé nebo bílé) bez ozdob a otroci měli zakázáno chodit v obuvi.¹²

⁹ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.30-38

¹⁰ JENÍKOVÁ, Markéta. *Historie obouvání II. díl: Faraoni a senátoři* [online]. 2013, 1 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/41-historie-obouvani-ii-dil-faraoni-a-senatori.xhtml>

¹¹ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s 41-44

¹² JENÍKOVÁ, Markéta. *Historie obouvání II. díl: Faraoni a senátoři* [online]. 2013, [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/41-historie-obouvani-ii-dil-faraoni-a-senatori.xhtml>

První zmínka o ponožkách pochází z období starého Říma, kde nacházíme důkaz o používání ponožek na rubášovém plátně s podobiznou zemřelého, který je obutý do ponožek s odděleným palcem, aby se daly nazout řemíkové sandály s uchycením mezi prsty. Tuto vymoženost Římané vymysleli při tažení do západní a severní Evropy, kde pocítili chladnější klima.¹³

Závěrem ještě musím uvést zmínku o punčochách, které nejen v dnešní době neodmyslitelně patří do dámského šatníku. Ve středověku však byly nedílnou součástí pánské svrchní vrstvy oděvu. Punčochy se poprvé objevují v byzantském období kolem 6. století na mozaikách, kde jsou zobrazeny postavy mužů v černých, modrých a červených obepnutých punčochách s vyšitými geometrickými tvary.¹⁴

Období starověku nám tedy přineslo spoustu významných objevů ve vývoji obouvání. Zejména se zde ve značné míře projevuje velký sociologický projev rozdělení společnosti, patrný na první pohled z rozdílného způsobu odívání, podle kterého se dal snadno zařadit do společenské třídy. Veliký průlom tohoto období přichází s výrobou egyptských sandálů, které se staly oblíbenou součástí oděvu starověkého člověka. Zároveň se staly vzorem pro ostatní starověké velmoci, které čerpaly z egyptských vzorů, ale každá velmoc si je přizpůsobila jak odlišným technologickým postupem výroby, tak svým konečným vzhledem a v neposlední řadě i úpravou názvu. Sandálu bude věnován podrobný rozbor v kapitole o designu obuvi.

1.3 Středověká obuv v Evropě

Středověk se nesl v duchu gotického slohu, který se nepochybně dotýkal všech oborů včetně obuvnictví. Gotický sloh oslavuje Boha a vše spjaté s vírou. V tomto období se tedy celou Evropou šíří křesťanství a na území dnešního českého státu vzniká Velkomoravská říše. S příchodem věrozvěstů Cyrila a Metoděje proniká křesťanství také na naše území, kde člověk měl žít skromným životem v souladu s Boží vírou, krása spočívala v jednoduchosti, a tak se preferoval splývavý prostý styl oblékání i obouvání. Žádné okázalosti v podobě přezdobených doplňků v tomto období nevidujeme.

¹³ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.45

¹⁴ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.49-50

Na území našeho státu se mezi 6. až 9. stoletím nosila velmi prostá a jednoduchá obuv, která se nazývala *krpce*. Pod tímto názvem si můžeme představit plát kůže namotaný na chodidlo. Kůže se vázala pomocí lýka nebo koženého pásku. Na obuv zvanou *laptě* se používal pouze jediný druh materiálu, kterým bylo lýko. Šlechta nosila především obuv ušitou z nejjemnějších usní, nejčastěji nabarvenou červenou či zelenou barvou. Šlechtici nosili obuv přibližně stejně vysokou jako polovysoké kozačky. Symbolem luxusu se staly boty zdobené korálky a výšivkami. I na našem území bylo patrné, kdo měl jaké společenské postavení. Chudí poddaní nosili pouze pásy lýka obmotané kolem nohou nebo vlastnoručně vydlabané dřeváky.¹⁵

Evropské obuvnictví v 5. až 11. stol. pokračovalo v obouvání po vzoru římského stylu.

Ševcovskému řemeslu se zprvu věnovaly pouze ženy, které šily šaty a boty, mužská náplň práce spočívala v zajištění materiálu a výrobě nástrojů. Dalším pokrokem tohoto období je změna technologického postupu výroby, změna zde tkví v opačném postupu šití. Rozlišení pravé a levé boty pokračuje i u středověkých řemeslníků pracujících pod správou knížecích a šlechtických sídel. Středověké obuvníky a koželuhy živila služba v kláštorech a biskupstvích. Vliv Byzance a antiky se však s příchodem vrcholného středověku začíná postupně vytrácet a s příchodem gotiky zaznamenáváme změnu na poli moderního odívání a obouvání. Nejčastějším typem obuvi je *třevíc* (střevíc), pocházející z románského období, který nosili muži i ženy. Počátkem 12. století se objevila rolnička zdobící špičku již zmíněných špičatých zabanů. Rolnička svým cinkotem dávala na vědomí poddaným příchod urozeného pána. Koncem 15. století se však tento účel vytratil a rolnička se stala součástí kostýmu šašků. V 15. století poprvé můžeme slyšet o pojmu *botta* (bota), což je pevná kotníková obuv. Poddaní středověcí lidé nosili *pantofle* (pantofle). Nejvíce oblíbenými pro nošení se staly *škarpály* (dámské střevíce), pod tímto pojmem si lidé v českých zemích po dlouhá staletí představovali otrhanou nevhlednou nebo obnošenou obuv. Velký ohlas zaznamenal extrémní, doposud největší módní výstřelek v podobě bot s dlouhou špičkou, zvaný *soulier a la poulaine* (střevíc se špičkou).

¹⁵ JENÍKOVÁ, Markéta. *Historie obouvání III: Slovanské dřeváky a byzantská rozmařilost*[online]. In: . 2013 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/43-historie-obouvani-iii-slovanske-drevaky-a-byzantska-rozmarilost.xhtml>

Jejich původ patří Francii, avšak do českých zemí se dostaly zásluhou manželky Karla IV., Blanky z Valois, a řadily se zde pak k nejvíce nošeným.¹⁶

Zvláštní pozornost musíme věnovat také liturgické obuvi. Po tom, co vyšlo nařízení papeže Innocence III. o nutnosti obouvání a nošení barev podle období liturgického roku, paleta barev se skládala z bílé, červené, zelené, fialové a černé. Některé z těchto barev se přestaly později, v 16. století, nosit na základě rozhodnutí papeže Pia V. Černé barvě bylo nošení vyhrazeno k příležitosti pohřbu či mše na Velký pátek. Mezi moderní prvky vrcholně středověké obuvi patří krátká špička tvarem mířící směrem k zemi, a to z důvodu ochrany jezdce, jehož nohu včetně chodidla pokrývaly plechové pláty. První ševcovské cechy nalézáme ve velkých královských městech v průběhu 14. století. Nejprve měli jeden cech ševci a koželuzi dohromady, poté bylo řemeslo rozděleno a ševci měli zákaz činění kůží. Koncem 15. století dostávali samotný cech také ti, co mohli obuv jen spravovat a podrážet. Nazývali se vetešníci, flekýři nebo reflíři.¹⁷

1.4 Kultura obouvání v novověku

Součástí této podkapitoly je rozebrání vývoje obuvi dvou významných období, kterými jsou renesance a baroko. Tato podkapitola je rozdělena na dvě části. Nejprve si rozebereme éru renesance a jejího vlivu na výrobu a design obuvi a ve druhé části si rozebereme barokní éru a její prvky, které významně ovlivnily obuvnictví.

Renesanční sloh se objevuje ke konci 14. století a převládá až do 17. století. V renesanci je pozornost umělce zaměřená na pozemský život, umění se odklání od zobrazování duchovních námětů a církevních motivů, mezi hlavní směry tohoto období patří humanismus a romantismus. Tedy zaměření se na člověka a rozvoj jeho osobnosti, pozorování jeho prožitků a emocí. I přesto, že přišlo nové období, v renesančních obrazech a výjevech sledujeme převážně člověka bosého nebo obutého do lehkých vzdušných sandálů.

¹⁶ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.48-69

¹⁷ Tamtéž, s.70-79

Na rozdíl od pravěku a středověku, se podařilo zachovat skutečné modely renesanční obuvi, které jsou patrné na sousoších či jiných uměleckých artefaktech, k vidění v různých evropských muzeích. Obecně lze říci, že v renesanci se spíše než obuv, dostávají do středu zájmu punčochy. Přesněji řečeno punčochové kalhoty s podrážkou. Nejčastěji nošenou obuví se stávají drobné nijak nápadné střevíce bez podpatků, které jsou charakteristické svojí měkkostí a pružností. Chodidlo obepínající střevíce měly mírně zaoblenou špičku. Špička byla s postupem času čím dál tím více roztahována do šířky, až se takovým botám dostalo přezdívky "kravská tlama". Setkáváme se i s názvem „hubatá obuv“, který charakterizuje obuv s protaženou zahnutou dlouhou špičkou, jež se dávala vycpávat.¹⁸

Novým poznatkem je prodloužení životnosti jednotlivých kusů oděvu i obuvi, a to na dobu 20 – 30 let. Obuv nesoucí název *chopine* dokreslovala celkový vzhled tehdejších kurtizán, ale nejen ony byly jejich výhradními majitelkami, nosily je i ostatní ženy. Obuv stála na padesáti centimetrové podešvi tvořené z korkových bločků, potažených látkou stejnou se svrchní částí obuvi. Bota byla zdobena perlami, drahokamy a výšivkami ze zlatých nití. Na takto vysokých "podpatcích" mohly ženy chodit pouze s dopomocí své asistentky, později se bloky zastavily na patnácti až dvaceti centimetrech. *Chopine* sloužily také jako návleky na jiné boty. Italská móda přinesla výstřelek v podobě uzavřené obuvi s hranatou špičkou a prostříhanou svrchní nártovou částí, dokonce se prstová část někdy ještě prodloužila do šířky a vznikly z ní dva vyklenuté růžky. Za důležitou zmínku stojí i španělský střevíc, který například obouvala anglická královna Alžběta. Z pod její honosné róby koukaly vždy jen špičky střevíců. Střevíce španělského typu působily unisexově, rozdíl se dal poznat podle velikosti a jemnosti výšivky na dvoudílné nártové části s průstřihy. Bota byla v 16. století doplněna o korkový nebo dřevěný podpatek. V českých zemích se v 16. století nosily aksamitové střevíce zhotovené z hovězích, telecích a jehněčích usní a to v červeném, černém, bílém nebo žlutém provedení, se spoustou doplňků v podobě knoflíků a zdobných lemování či stuh¹⁹.

¹⁸ JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání V: Hubaté boty a první platformy. In: *Magazín Světbot* [online]. 2013 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/49-historie-obouvani-v-hubate-boty-a-prvni-platformy.xhtml>

¹⁹ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.86-93

Období renesance přineslo spoustu výstřelků v souvislosti s obuvním designem. V oblibě měli renesanční lidé nošení punčoch, které pozorujeme na většině výjevů z tohoto období. Mezi nejčastěji nošený typ obuvi řadíme jednoduché, pohodlné, ne příliš zdobené střevíce bez podpatků. Nosili je jak muži, tak ženy.

V tomto období se začínají účelově vyrábět vložky do bot. Primární funkcí vložky je zajištění pohodlí při nošení obuvi a tlumení nárazů při chůzi. Nesmíme opomenout ani funkci hygienickou. Vložka je v dnešní podobě nejčastěji naplněna gelovou hmotou, která se chůzí opotřebovává, proto je třeba vložky pravidelně měnit.

V roce 1542 si lidé do bot vkládali mech, který měl mít absorpční a pach pohlcující schopnosti. Vložky se dostaly na pulty obchodů již v 19. století. Ve středověku si lidé proti prochladnutí vycpávali boty slámou nebo senem.²⁰

Nyní si rozebereme vývoj obuvi v barokní éře. V 17. století se začaly nosit vysoké holínky, které byly charakteristické svou elegancí a noblesou hodnou mušketýrů, v jejich nejsvrchnější části totiž můžeme pozorovat ohrnovací manžetu, která mohla někdy dosahovat výšky až 70 centimetrů. Součástí takových holínek byly samozřejmě ostruhy a podpatek, jehož součástí byla vrstvená kůže.²¹

Holínky se začínají z praktických důvodů čím dál více uplatňovat, a také podpatek už není jen módním výstřelkem, nýbrž nezbytností pánské, vojenské i pracovní obuvi. Po skončení třicetileté války se ujímají nošení kotníčkové boty s prodlouženým jazykem trychtýřovitého tvaru. V palácích se tato novinka setkala s úspěchem a jazyky vyšíváné drahými látkami a krajkami se staly novým módním prvkem barokní obuvi. Ke konci 17. století se však ještě objevuje spona, která se rovněž stala ozdobou barokních střevíců. Protože je baroko érou zdobnosti a okázalosti, dámské střevíce jsou tohoto přepychu živým důkazem. Z materiálů pro výrobu se používal damašek, brokát, satén či hedvábí, a to v pestrém barevném provedení od světle smetanové přes pastelové tóny až po tmavě vínové či zelené. Mezi doplňky patřily perly, krajky, spony, zlacené výšivky, porty. Tvar boty zůstal přiměřený, přehnané špičky se v této éře již neobjevují. Převládá hranatá či kulatá špička.²²

²⁰ Tamtéž, s.99

²¹ JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání V: Hubaté boty a první platformy. In: *Magazín Světbot* [online]. 2013 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/49-historie-obouvani-v-hubate-boty-a-prvni-platformy.xhtml>

Ačkoliv nepozorujeme žádné zásadní materiálové a výrobní rozdíly mezi obuví měšťanů a aristokratů, způsob odlišení společenského postavení spočíval v nošení červeného podpatku. Červená podešev se rozšířila v polovině 17. století ve Francii za vlády krále Ludvíka XIV.²³

Ševcovské řemeslo prochází v 17. století řadou změn. Svrchní část obuvi je tvarována pomocí kopyta, díky kterému získala špička i pata krásný nadýchaný rovnoměrně tvarovaný vzhled. Začíná se používat napínací stélka, díky které mohl být svršek obuvi spojen s podešví. Podešev byla tvarována symetricky, nebyla proto možnost rozpoznat pravou a levou botu²⁴

Ve druhé polovině 18. století pak zaznamenáváme první pokusy o mechanické šití obuvi pomocí speciálních šicích strojů podobných těm krejčovským. První stroj si nechal patentovat v roce 1845 Američan E. Howe²⁵.

Závěrem si můžeme shrnout následující fakta. Barokní sloh se naplno projevil ve všech kulturních odvětvích včetně nových trendů, které přináší obuvní design. Zaznamenáváme výrazný posun ve vývoji ševcovského řemesla, při kterém švec pracuje s kopytem a tím dodává obuvi nový rozměr. Mezi novátorské materiály využívané k výrobě patří satén, krajka, obrovské spony zdobené drahokamy. Mezi nové typy obuvi jsme zařadili vysoké holínky, jejichž účelem je vycházkové nošení po městě, nikoli jen využití pro jezdecké účely. V neposlední řadě pozorujeme novou myšlenku, tedy nošení červených podpatků jako známky vysokého, aristokratického postavení toho, kdo je obouvá. Samozřejmě k výsadnímu postavení náleží i nošení nového trendu, kterým se pro toto období staly dlouhé trychtýřovité jazyky a také dlouhé manžety u holínek.

²³ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.104-112

²⁴ JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání VI: Baroko a Rokoko - Utopeno v marnivosti. In: *Magazín Světbot* [online]. 2013 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/60-historie-obouvani-vi-baroko-a-rokoko-utopeno-v-marnivosti.xhtml>

²⁵ PŘÍHODOVÁ, Eva, Václav TALAŠ a Miroslava ŠTÝBROVÁ. *Textil, oděvnictví, obuvnictví*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 2004. Stručné dějiny oborů. ISBN 80-7183-303-7.

1.5 Obuv 19. století

Devatenácté století se nese v duchu elegance a úhledného vzhledu. Barokní zdobnost v podobě spon, drahých látek a diamantových zdobení se vytrácí s příchodem velké francouzské revoluce, po jejímž skončení se trendem stávají střevíce zdobené pouhou batistovou stuhou. Pánové nosí hlavně vysoké holínky, které využívají ke všem příležitostem od volnočasových aktivit k pracovním činnostem. Za nejčastěji nošenou domácí obuv jsou považovány dřeváky, které se objevují i u francouzských revolucionářů. Nosili je jako symbol rovnosti všech občanů. S tímto krokem současně mizí symbol červeného podpatku, jako specifického znamení vyšších vrstev.²⁶

Všechny společenské vrstvy tedy nosily stejný typ obuvi, rozdíl byl jen ve způsobu zpracování a kvalitě použitého materiálu. Ovšem královny v zámku měly střevičky ušité z jemných, drahých textilií typu hedvábí a satén, avšak s absencí podpatku. Díky tomu se stávalo, že se střevíce brzo opotřebily, už po pár dnech nošení. Díky tomuto zjištění výrobci vyvinuli nový typ obuvi - baleríny. Preferovanými barvami těchto střevíců bez podpatku byly světlé pastelové odstíny. Odstín se vybíral až podle barvy toalety. Nártová část byla zdobena hedvábnými mašlemi nebo řaseným prámekem. S příchodem vídeňského valčíku se v poslední třetině 19. století podpatek do módy opět vrací. Včetně lakovaných podpatků se objevuje taneční obuv v široké pestrobarevné škále, kterou ocení především obuvní nadšenci. V první polovině 19. století se objevuje elastický materiál zvaný pružinka, který usnadňoval nazouvání a vyzouvání bot. Tato vycházková obuv získala název *Perka*. Jelikož byl pohled na odkryté dámské lýtko a kotník věcí dosti tabuizovanou, vše se změnilo ve druhé polovině 19. století na tzv. lýtkové soutěži, při příležitosti setkání císaře Napoleona III. a císaře Františka Josefa I. kde členkami soutěže tehdy byly manželky těchto panovníků. Pokrok slaví i dětská obuv, která se v 19. století vzhledově odlišuje od obuvi pro dospělé. Dětská obuv byla šita opačným postupem než obuv pro dospělé. Obsahovala dva až tři plátky usně, řemínky na přichycení lýtko či kotníku.²⁷

²⁶ JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání VII: Dámy a pánové, přichází 19. století. In: *Magazín Světbot* [online]. 2013 [cit. 2018-04-19].

²⁷ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Boty, botky, botičky*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.str.148-162

Na dětskou obuv byl kladen zvláštní důraz, zejména na kvalitu jejich zpracování, která měla přispět zdravému vývinu dětského chodidla. Šijí se tedy na asymetrických kopytech. Lidé nechávali dětské botičky odlévat v bronzu i se jménem jejich nositele. Nejdůležitějším pokrokem, který s sebou přineslo 19. století, je rozvoj tovární výroby, ta přinášela řadu výhod, jako zrychlený proces výroby, nová pracovní místa a pomalu se vytrácející působnost cechů. Za nový technologický postup je považován proces vulkanizace gumy, který dal vzniknout novému typu obuvi, galoším.²⁸

Ve výrobě se vyskytuje nový materiál známý jako Gutta perča. Objeven byl ve 30. letech 19. Století. Je pevným, kaučuku podobným materiálem získaným ze šťávy stromu, daly se jím zaspárovat všechny drobné praskliny vytvořené na podešvi.²⁹

1.6 Obuvní průmysl 20. a 21. století

Přelom 19. a 20. století přinesl největší pokrok ve smyslu přechodu z řemeslné k tovární výrobě obuvi. Zpočátku vše nešlo tak hladce, první tovární boty nespĺňovaly požadavek na šití asymetrických párů. Na obuvi bylo znát mnoho nedokonalostí, které by se při ruční práci nemohly objevit. V této podkapitole si představíme nejznámější firmy rozvíjející obuvní průmysl v Čechách a na Moravě. Dále si představíme typologii bot vzhledem k období, pro které bylo jejich nošení charakteristické. V závěru podkapitoly si přehledně představíme známé designéry, neboť jejich návrhy proslavily mnoho módních značek.

Mezi nejznámější firmy patří rodinná továrna Budischowských, jejíž zakladatelem byl Karel Budischowský z Třebíče. V roce 1845 se tato firma účastnila vídeňské průmyslové výstavy.³⁰ Nejdůležitějším a zároveň nejznámějším podnikem byl Baťa zakladatele Tomáše Bati ze Zlína. Firma se stala v letech 1922-1927 velmi obdivovanou, na její obhlídku přijížděli továrníci a obchodníci z celého světa.³¹ Baťův podnik zanesl do Čech výrobu na

²⁸ JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání VII: Dámy a pánové, přichází 19. století. In: *Magazín Světbot* [online]. 2013 [cit. 2018-04-19].

²⁹ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.str.164-169

³⁰ *Historie města Třebíč v datech* [online]. 2009 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.trebic.cz/historie-mesta-trebic-v-datech/d-1385>

³¹ POKLUDA, Zdeněk. *Baťa v kostce*. Zlín: Kniha Zlín, 2013. WALT. ISBN 978-80-7473-126-6.s.52

asymetrických kopytech.³² V období mezi světovými válkami se Česko stalo díky Baťovo závodům světovou obuvnickou velmocí.

Mezi nové typy bot patří bezesporu tovární baťovka, jinak zvaná *séglovka*, která se začala vyrábět v roce 1900 a patřila v celém Rakousko-Uhersku k jednomu z nejvyhledávanějších typů obuvi. *Séglovka*, nebo-li plátěný šněrovací střevíc, jehož pata, špička a část kolem šněrování byla doplněna o pruhy černé či hnědé usně, měla nízký usňový podpatek a symetrickou podešev. Navíc se prodávala velmi levně, pár dětských séglovek stál 1,28 korun vídeňských zlatých. V období 1. sv. války dostala firma Tomáše Bati zakázky na výrobu vojenských bagančat.

Ve 20. letech se největší oblibě v nošení těšily dámské černé lodičky s řemínky kolem kotníků, pánové upřednostňovali polobotky se šněrováním. V době první republiky se vyráběly téměř všechny druhy obuvi, společenské, sportovní, vycházkové a pracovní. Vybrat si mohl opravdu každý zákazník. Baťa měl ve své kolekci přes 1200 vzorů, obuv se vyráběla z široké škály materiálů. Během druhé světové války byla výroba zřetelně omezena, z používaných materiálů se využívalo jen plátno a dřevo. Kvalitní usně se používaly už jen výjimečně. Po roce 1945 propadl Baťův podnik státu. Výroba obuvi sice pokračovala dál, ale firma byla přejmenovaná na Svit. Po druhé světové válce se vrací do dámských botníků opět lodičky s páskou přes nárt. Nejčastěji nošenou letní obuví byly kožené sandály. V pánské obuvi se začínají prosazovat mokasíny. Obnově se však těší také sportovní obuv a vzniká nepromokavá pracovní obuv, jejíž svršek je tvořen ze dvou částí usně. Z Itálie přichází móda zvýšené podešve, jinak zvaná klínový podpatek. Ta se vyráběla z korku nebo ze dřeva.³³

V 50. letech 20. století si pomyslnou módní štafetu přebírá u dámských střevíců zakulacená špička a vysoký špalkový podpatek, ovšem o desetiletí později se trendem stává úzká vykrojená špička. Se snahou o vytvoření co nejlehčí obuvi přichází ztenčování podpatků, a to do tzv. jehlového tvaru. Velmi praktickými a oblíbenými v nošení se staly pryžové galoše s plyšovou manžetou, zvané „šedý mor“, protože se vyráběly zásadně v šedé barvě.

³² JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání VIII: Tanec mezi kulkami. *Magazín světbot*[online]. 2013 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/65-historie-obouvani-viii-tanec-mezi-kulkami.xhtml>

³³ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Boty, botky, botičky*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.172-179

Oblibě se těšily napříč generacemi. Mezi další velké pojmy řadíme: kovbojské boty, pionýrky, pohorky a maďarky.³⁴

Ve druhé polovině 20. století se móda začíná proměňovat velmi rychle a dochází k častému střídání trendů. Zásadní pokrok můžeme sledovat ve vývoji sportovní a pracovní obuvi, která se přizpůsobila tak, že docházelo k zefektivnění sportovních výkonů.³⁵

60. léta přinesla módu filmového a společenského života. Trendem tohoto období bylo nošení vysokých kozaček šitých z pravé hadí kůže, nebo používání leopardích vzorů.³⁶ Nosily se baleríny podle Audry Hepburnové, lodičky, které nosila manželka amerického prezidenta, Jackie Kennedyová, nebo kotníčková perka, které proslavili členové skupiny The Beatles. Sedmdesátá léta se zpočátku nesou na vlnách stylu Hippias a nosí se vysoká podešev, takzvaná „briketa“, kterou propaguje zpěvák Elton John. Dále se začínají nosit „žabky“ a tzv. „moon boots“. Pro osmdesátá léta se dominantními staly dva typy, lodičky na vysokém podpatku a tenisky, sportovní obuv se nosila napříč generacemi. V devadesátých letech se nosí obuv všech střihů a stylů, žádná obuv není preferovaná. Každý zkrátka nosí, co je mu pohodlné a v čem se cítí dobře.³⁷

Nyní se přeneseme do období 21. století. Představíme si přední obuvní designéry, kteří se svojí mistrovskou prací zapsali do seznamu světově uznávaných návrhářů obuvního průmyslu. Dále si představíme vybrané typy obuvi, zaměříme se především na extravagantní kousky, ale i tradiční typy, jako jsou například střevíce či sandály, které si prošly svým vývojem a úpravou do podoby lahodící trendům toho či onoho období, které zrovna udávalo módní směr.

³⁴ Tamtéž, s. 189-190

³⁵ Tamtéž, s. 190-193

³⁶ O'KEEFE, Linda. *Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol.* Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0. s. 336-337

³⁷ Tamtéž, s. 190-193

Jedním z prvních známých návrhářů je Jean-Louis Francois Pinet (1817-1897). Tento francouzský umělec se proslavil díky své kotníčkové obuvi šité z hedvábí a za pozoruhodné se považují jeho dekorativní rostlinné ornamenty. Italský návrhář Pietro Yantorny (1893-1977) si v roce 1895 otevřel na tu dobu nejdražší prodejnu s obuví. Není se čemu divit, neboť jsou jeho páry považovány za opravdová umělecká díla a některé z jeho děl jsou k vidění ve světových muzeích.³⁸

Dalším známým jménem je André Perugia (1893-1977), o kterém se slychalo, že si s botami tajně povídá. Jeho předností bylo experimentování s materiály a strukturami. Proslavil se díky pásce obepínající nártovou část chodidla.³⁹

Obuvníkem světových filmových hvězd byl italský návrhář Salvator Ferragamo (1898-1960), který obouval například Sophii Lorenovou a proslavily ho platformy, klíny a nylonové sandále nesoucí název Invisible. Roger Vivier, to je jméno francouzského návrháře, který se stal slavným díky korunovačním střevicům anglické královny Alžběty II. Spojován je se slavnou značkou Christian Dior. Vivienne Westwood (*1941), to je jméno slavné britské návrhářky, která proslula díky vysokým podpatkům a platformám, které například předváděla modelka Naomi Campbell.⁴⁰

Posledním slavným jménem je návrhář španělsko-českého původu Manolo Blahnik (*1942), jehož designové kousky se proslavily po celém světě⁴¹ a také díky americkému seriálu *Sex ve městě*. S oblibou si u tohoto návrháře vybírala obuv i princezna Diana.⁴² Tento pozoruhodný návrhář například navrhoval obuv k historickému velkofilmu *Marie Antoinetta*. Tato panovnice byla vášnivou sběratelkou obuvi.⁴³

³⁸ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Boty, botky, botičky*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s194-195

³⁹ O'KEEFFE, Linda. *Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol.* Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0.s.46-49

⁴⁰ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Boty, botky, botičky*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s194-195

⁴¹ CARRILLO DE ALBORNOZ FISAC, Cristina. *Manolo Blahnik: the art of shoes (a catalogue)*. New York, NY: SkiraRizzoli, 2017. ISBN 978-0-8478-5897-2s.21

⁴² O'KEEFFE, Linda. *Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol.* Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0.s.156

⁴³ DRAWINGS BY MANOLO BLAHNÍK a [WITH CONTRIBUTIONS BY SUZY MENKES... [ET AL.]]. *Manolo's new shoes*. London: Thames & Hudson, 2010. ISBN 9780500288856.s.99

2 Základní typologie obuvi z hlediska funkce a designu

V této kapitole si představíme základní typologii obuvi z hlediska její funkce a designu. Tento přehled má za úkol představit základní typy nošené obuvi. Záměrem není postihnout celou škálu existujících druhů obuvi, tato kapitola má postihnout především takové typy, jenž mají pro člověka hlavní význam z hlediska užití funkce. Důraz bude kladen na druhy, které se vyskytují ve většině botníků lidských domovů nebo na typy, které dokreslují pozadí některých historických období. Vytvořena je zde specifická typologie, která se rozděluje do dvou kategorií, každá kategorie bude představovat jednu podkapitulu, ve které budou podrobně popsány především základní ale i nástavbové podtypy bot v podobě výstřelků různých módních trendů. U vybraných základních typů bude představen původ vzniku, některé proporční zvláštnosti, design a také jejich užitá funkce. U některých typů obuvi představíme jména jejich nositelů.

2.1 Otevřená obuv

Za otevřené boty považujeme takové, u kterých záměrně chybí kus svrchní části. Zejména sem řadíme obuv, které chybí přední část v podobě špičky nebo zadní, patové části. Za původním záměrem výroby těchto typů bot stojí řada důvodů, kterými jsou jednoduchá výroba a skladba obuvi, nenáročný materiálový složení a především podnebné podmínky, za jejichž účelem lidé mohli tuto obuv v nošení preferovat. Dalším nepochybným důvodem k jejich nošení je i estetická funkce. Jelikož je nějaká část chodidla odkrytá, noha v takové botě vypadá velmi působivě, ba dokonce provokativně. Nejprve si představíme základní typy nejčastěji nošené otevřené obuvi.

Mezi tyto typy v první řadě patří Sandál jakožto nejstarší druh otevřené obuvi na světě. **Sandál** je základním druhem obuvi vůbec, vychází z něj převážná většina všech dalších typů obuvi.

Sandály vznikly už v době ledové, ale za jejich dnešní vzhled vděčíme starověkému Egyptu⁴⁴, kde se nejčastěji vyráběly ze dřeva, kůže, slámy, nebo plátů z palmy. Ovšem ve 30. letech 20. století se za sandál považovaly jakékoliv boty, které odhalovaly nárt⁴⁵. Proslavily se napříč všemi historickými dobami.

Typ obuvi, zvaný **Espadrille**, nesmí být opomenutý, neboť jeho nositeli byli Salvador Dalí, americký prezident J. F. Kennedy a filmová hvězda Grace Kelly. Jak už sám název napovídá, pojem Espadrille pochází z Katalánska. Velkovýrobce se však stala Bangladéš, kde dokáží dokonale vylisovat podpatek z provázků juty, který se díky tepelné strojové úpravě stává nepromokavým. Obuv plážového typu sklidila největší úspěchy u pánů, kteří ji oblékali k plátěným kalhotám.⁴⁶

Většina domácností alespoň v České republice vlastní jeden či více párů pantoflí. **Pantoflíček** je jedním ze základních typů otevřené obuvi. Tento typ má několik různých podtypů, které vycházejí ze stejného stříhu, ale odlišují se nějakým specifickým prvkem, kterým může být využití specifického materiálu.

Konkrétně jde o obuv s otevřenou patou, kterou může, ale nemusí podpírat větší či menší podpatek. Jeho původ nalézáme ve starém Římě, kde obřadní pantoflíčky z červené kůže obouvali zejména šlechtici. Za to, že je obuv do značné míry nepraktická, může volná pata, která je symbolem uvolněného životního stylu nebo poukazem na život v luxusu, proto nejvíce párů vlastnila bohatší vrstva obyvatelstva. Pantoflíček považujeme za sexy symbol dámského obouvání už od 18. století, kdy současně s vývojem dámského prádla podtrhoval smyslnost dámského chodidla. Zároveň pak ve 30. letech doplňoval kouzlo filmových hvězd, jako je Jean Harlow.⁴⁷

⁴⁴ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Boty, botky, botičky*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.24-28

⁴⁵ COX, Caroline. *Boty: ikony světového stylu*. Přeložil Radka KLIMIČKOVÁ. Praha: Ikar, 2015. ISBN 978-80-249-2618-6.s.19

⁴⁶ Tamtéž,s.53-55

⁴⁷ Tamtéž.s.27-29

Důvodů k nošení pantoflí je několik. Člověk je obouvá nejčastěji po příchodu domů, chodidlo se nezapařuje a je chráněno před škodlivými vlivy prostředí, kterými jsou ostré předměty či nečistoty z podlahy snadno se nanášející na chodidlo. Pantofle jsou opatřením chránícím chodidlo před prochlazením. Člověk čím dál častěji preferuje nošení této obuvi ve wellness centrech a lázních, neboť zde se jejich nošením snižuje riziko nákazy kožních infekcí, zejména bakterií, plísní nebo bradavic, kterým se ve vlhkém prostředí dobře daří. V neposlední řadě je chození v pantoflích velmi příjemné, snadno se nazouvají i vyzouvají.

Nyní si představíme některé zajímavé odnože pantoflí, jež mají s tradičním pantoflíčkem stejnou stavbu a zachování volné paty.

Pantoflíček Springolator je jakýmsi vylepšením klasického modelu pantoflí. Bota je řešená tak, aby v ní chodidlo neklouzalo. Návrhář Maxwell Sachs v roce 1954 vynalezl koženou vložku vkládající se pod celou plochu chodidla včetně polštářků prstů. Boty s vložkou zajišťující kompatibilní pohyb chodidla s obuví dostaly přezdívku Magnet a poprvé byly předvedeny návrhářkou Beth Levineovou. V 50. letech byl symbolem sexy obuvi, byl nošen jak do ložnice, tak do města nebo baru.⁴⁸

Funkcí **Zdravotního pantofle** je zmírňování nárazů chodidla při kontaktu s podlahou. Jejich užíváním měl člověk pocítit úlevu v oblasti zad a páteře. První zdravotní pantofle vyvinul Dr. Scholl a na pultech prodejen se objevily v roce 1958. Pro výrobu podrážky se využívalo dřevo z cedru, dalším specifikem byla páska zapínající se přes nárt.⁴⁹ Důležitým objevem se stal tzv. ortopedický klínek Salvatora Ferragama. Z tohoto módního výstřelku se stal trend, který měl své uplatnění pro zdravou chůzi.⁵⁰

V přehledu základních typů otevřené obuvi nesmí chybět **žabky**, které jsou nejvíce prodávaným druhem obuvi na světě. Důvodem k nákupu je jistě nízká cena, zejména kvůli použitému materiálu, kterým je nejčastěji guma. Žabky lze pořídit jak ve značkovém obchodě, tak ve stánkové pojízdné prodejně ve městě nebo na pláži. Název pro plochý sandál vyrobený z gumy v 60. letech pochází z anglického tvaru „flip-flop“, citoslovce, které značí zvuk každého došlápnutí těchto bot. Forma obutí stará asi 6 000 let v každé kultuře vycházela

⁴⁸ COX, Caroline. *Boty: ikony světového stylu*. Přeložil Radka KLIMIČKOVÁ. Praha: Ikar, 2015. ISBN 978-80-249-2618-6.s.228-229

⁴⁹ Tamtéž, s.233-237

⁵⁰ O'KEEFFE, Linda. *Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol.* Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0.s.364

z podobného základu, tedy ploché podrážky a připevnění k jednomu z pěti prstů chodidla. Například *Zori* z Japonska se skládají z látkových pásků a rýžových stonků. V Římě se žabky nosily přichycené mezi druhým a třetím prstem zatímco v Mezopotámii až za třetím prstem. Popularizátorkou žabek byla Brigitte Bardotová.⁵¹

Ať už jsme zde zmínili zásadní i méně důležité typy otevřené obuvi, podstatným doplňkem, který pozvedá jejich půvab, jsou platformy. Jednou z takových prapůvodních forem byly podstavce ze škrobeného plátna, které nosily ženy v Číně. Chtěly tak napodobit tzv. „lotosový krok“, díky kterému by se zalíbily nějakému muži.⁵²

2.2 Uzavřená obuv

Do skupiny uzavřených bot řadíme převážnou část nošených typů obuvi vůbec. Proto bude této podkapitole věnováno více prostoru. Nyní si podrobně představíme základní představitele této skupiny. Charakteristika uzavřené boty převládá v pokrytí převážné části chodidla určitým materiálem. Žádná část svrchní vrstvy ve smyslu prostřihů na špičce či opatku nespadá do této kategorie uzavřené obuvi. Uzavřené typy mohou mít stejně jako otevřené podpatky různých velikostí a tvarů stejně tak, jako špičku mohou mít hranatou, kulatou či špičatou.

Nejstarším představitelem uzavřeného typu obuvi bude poloholeňová obuv zvaná *endromis*.⁵³

Dřevák řadíme do této kategorie z důvodu jeho původu vzniku. První dřeváky totiž vznikaly vydlabáním do kusu dřeva, přičemž pata i špička zůstaly uzavřené. Díky dnešním moderním výstřelkům lze najít dřevákové pantofle. Dřeváky totiž spíše než jedinečným typem z hlediska funkce a stavby lze považovat za typ univerzální, jenž je jedinečný pro svůj materiální původ.

⁵¹ Tamtéž, s.37-38

⁵² O'KEEFFE, Linda. Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0.s.370

⁵³ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.35

Dřevo se zdaleka nevyužívá jako hlavní materiál na výrobu dřeváků, využít ho lze i pro většinu všech ostatních typů obuvi. Zejména v dnešní době používáme na výrobu podpatků bukové dřevo a na výrobu podpatkových klínů se využívá topolové, lipové nebo smrkové dřevo.⁵⁴

Národním symbolem Nizozemí se roku 1230 stal dřevák poté, co v hlavním městě Amsterdamu byl objeven nejstarší dochovaný kus dřeváků. Stejně jako žabky, bereme i dřevák za unisexový typ obutí. Dřeva, jako snadno dostupného materiálu se využívalo také proto, že je velmi pevné, nepropustí vodu a má dlouhou životnost. Zemědělec vystačil s jedním párem po celý svůj život. Aby se zabránilo smrštění a nerovnoměrnému povrchu dřeva, vyrábělo se vždy ze stejného stromu, obě části ve stejnou dobu. K vytvarování boty se používala pila a dláto. Jako nutné doplnění pro pohodlnější chůzi, sloužila lehká vrstva slámy a nošení ponožek. V průběhu 19. stol. se díky industrializaci dostal dřevák z vesnice do města, v dřevácích se začalo stepovat. Sólo stepování se stalo novou zábavou dělníků. Přestože dřeváky nepatřily k nejoblíbenějším druhům obuvi, hlavně díky diskomfortu při jejich nošení, 70. léta se stala érou dřevákové mánie. Výrobci nestíhali vyrábět tak obrovské množství poptávaných párů. Celosvětový úspěch slavil nizozemský návrhář Jan Jansen se svými přetvořenými dřeváky zvanými *Woody*. Dřevák s prošíváním a kovovými cvočky přibitými do jednobarevného koženého vršku. V roce 1978 se objevila Cindie ve filmu *Pomáda* s masivními dřeváky s podpatky a tímto je proslavila tak, že se staly nejprodávanější řadou dřeváků v Americe.⁵⁵

Nejobdivovanějším a zároveň nejpůsobivějším typem obuvi jsou **střevíčky**. V moderním pojetí je nazýváme **lodičky**. Nejvýraznější historické střevíce s podpatky nalezneme v období baroka, které představuje dobu zaměřenou na dámskou obuv, vždyť i muži v tomto období nosí podpatky.⁵⁶ Působením dnešní lodičky jsou nízkou uzavřenou formální obuví, nošenou hlavně na společenské události.

⁵⁴ MĚŘÍNSKÁ, Jarmila a Vlastimil MĚŘÍNSKÝ. *Materiály pro výrobu galanterního zboží pro 3. a 4. ročník SPŠ kožařské: učební text pro 3. a 4. roč. stud. oboru 32-31-6/02 Výroba obuvi a galanterního zboží*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1979. 171 s. Řada kožedělné literatury. s43

⁵⁵ COX, Caroline. *Boty: ikony světového stylu*. Přeložil Radka KLIMIČKOVÁ. Praha: Ikar, 2015. ISBN 978-80-249-2618-6. s.47-50

⁵⁶ CARRILLO DE ALBORNOZ FISAC, Cristina. *Manolo Blahnik: the art of shoes (a catalogue)*. New York, NY: SkiraRizzoli, 2017. ISBN 978-0-8478-5897-2. s.43

Jejich praktičnost se projevuje v tom, že nemají žádné zapínání, snadno se nazouvají a vyzouvají.⁵⁷ Všechny podrážky modelů lodiček maloval talentovaný návrhář Christian Louboutin na červeno, nehledě na to, jakou měly barvu svršku.⁵⁸

Daleko modernějším typem obuvi s jasně danou uzavřené podobou je **kotníčková bota**. V období kolem roku 1066 se začalo postupně upouštět od nízkých sandálů a výška bot se postupně začala navyšovat. V 19. století se kotníčková obuv stala dominantou v nošení zejména u pánů, protože u dam se vytvořila mezi botou a sukní jakási nevzhledná mezera. Ještě ve 20. letech nebyla kotníčková obuv považována za módní. Až teprve známý návrhář André Perugia s ní ve 30. letech začal pracovat a zdůrazňovat její estetickou funkci. V roce 1938 vytvořil skandální experiment v podobě kotníčkové boty vyrobené z opičí kožešiny. Další módní výstřelek s touto dnes často nošenou, oblíbenou botou vytvořil italský návrhář Salvatore Ferragamo. Jeho kotníčková obuv byla vyrobena z antilopího semiše a rohů připevněných na špičkách bot.⁵⁹ Nyní si stručně představíme odnože nízké elegantní vycházkové obuvi. Jednou z nich je **oxfordka**. Tato bota elegantů se skládá z nízkého podpatku zajišťujícího pohodlnost při chůzi a zavazování na tkaničky.⁶⁰ Boty zvané **Chelsea** jsou elegantní vycházkové kotníčkové boty jednoduchého stylu. Boty se snadno nazouvají a nenajdeme na nich žádné zapínání ani dekorační prvky v podobě knoflíků, nášivek, zipů ani spon.⁶¹ Světově známého návrháře Patricka Coxe proslavily elegantní polobotky, mokasíny Wannabe, které zeštíhlovaly nohu a svým unisexovým designem si je oblíbili jak muži, tak ženy.⁶²

Dvojčaty pantoflí, které jsme si představili v podkapitole o otevřené obuvi, jsou **Slipry**. Jednoduchá neformální nazovovací obuv nejčastěji používaná na domácí nošení obohatila kulturní život, neboť podle ní byly navrženy střevičky pro popelku.⁶³

⁵⁷ COX, Caroline. *Boty: ikony světového stylu*. Přeložil Radka KLIMIČKOVÁ. Praha: Ikar, 2015. ISBN 978-80-249-2618-s.149

⁵⁸ O'KEEFFE, Linda. *Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol.* Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0.s.223

⁵⁹ COX, Caroline. *Boty: ikony světového stylu*. Přeložil Radka KLIMIČKOVÁ. Praha: Ikar, 2015. ISBN 978-80-249-2618-6.s.203-204

⁶⁰ Tamtéž, s.91

⁶¹ Tamtéž, s.141

⁶² O'KEEFFE, Linda. *Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol.* Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0.s.264

⁶³ Tamtéž, s.107-109

Slipry vypadají jako střevíčky bez podpatků a s oblibou se nosí na jaře i na podzim.

Zcela typickým příkladem uzavřené obuvi bude **jezdecká bota**. Konstrukce této vysoké účelové obuvi je působivá, do jisté míry elegantní. Tvarově podobná dnešním kozačkám či holínkám, původně však byla vytvořena za účelem jezdeckví.

Jezdecká bota je taková, která má větší či menší podpatek. Musí se dát dobře zaháknout do třmenů a má být natolik vysoká, aby neodřela jezdcí nohu šoupáním po sedle. Dostatečně silná a pevná vrstva materiálu má zajistit chodidlu bezpečí při slézání z koňského sedla. Zároveň na její výrobu byla používána měkká kůže, která koni při pobídnutí botou do slabin nezpůsobila újmu. Nejzdobnější verze byly ty z 16. století, jejichž výbavu doplňovaly vroubkované okovy s komplikovaným vzorem svršku a zahnutým koncovým lemem.⁶⁴

Obdobným typem vysoké obuvi je **vojenská bota**. Tento typ byl vyvinut za účelem ochrany nohy při válečném tažení. Bota je tedy odolná a na její výrobu jsou použity pevné materiály.

Bota byla prapůvodně součástí již existující jezdecké boty, ale její výška přesahovala koleno z důvodu ochrany při bitvě. Vojenskou obuv nosily celé armády bojující v Evropě během 17. až 19. století. Za první světové války byly vojenskými, zároveň pochodové boty zvané *marschstiefel*, které nosili také vojáci SS za druhé světové války či ruské vojsko během studené války.⁶⁵ Neválečným, avšak dosti podobným moderním pojetím vojenských bot se staly tzv. „Martensky“, které si oblíbili zejména punkeři v 70. a 80. letech 20. stol.⁶⁶

U předchozích dvou typů obuvi jsme se seznámili s prvopočátky vysoké obuvi. Dá se říci, že za vysoké boty lze považovat také zimní kozačky, které často dosahují ke kolenům.

Avšak nyní přejdeme k rozmaru 60. let, kdy se **vysoká bota** vrací v podobě extravagantního výstřelku souvisejícího s objevem minisukně. Hlavními návrháři těchto velikánů byli Roger Vivier spolupracující se značkou Yvese Saint-Laurent a také Pierre Cardin přišel s lesklou formou z lakované usně.

⁶⁴ Tamtéž, s.79

⁶⁵ Tamtéž, s.82-83

⁶⁶ O'KEEFFE, Linda. Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0. s.280

Účelem vysoké obuvi je zdůraznění ženských nohou. Průkopnicí jejich nošení byla v 60. letech Brigitte Bardotová, jež s nimi pózovala na motorce Harley Davidson. Dále pak Julie Roberts ve filmu *Pretty Woman* z roku 1990.⁶⁷ V letech 1962 se ještě objevuje typ **výstředních bot**, které svojí podobou připomínají fetišistickou obuv. Jejich délka sahá vysoko nad kolena a vyrobeny jsou z přiléhavého materiálu, nejčastěji z černé kůže, která je právě symbolem fetišismu. Mezi návrháře, kteří tento typ proslavili, patří Christian Louboutin, Frederick Starke nebo Louise Vuitton.⁶⁸

Holínky budou dalším typem, který charakterizuje vysokou uzavřenou obuv. V podobě, ve které je známe dnes, se nosí napříč všemi generacemi. Nosí je malí i velcí, zkrátka při dešti nebo jakékoliv práci, kde hrozí riziko zašpinění či poranění nohou, v neposlední řadě jako módní doplněk, volí se jako vhodný druh obuvi.

V angličtině zvaná *wellington*, vznikla tato natahovací obuv na anglickém dvoře ve Wellingtonu.⁶⁹ Měla tehdy rozporuplný vzhled a byla v podstatě kombinací jezdecké a vojenské obuvi, kterou jsme si popsali výše. S jejich pogumovanou podobou nám tak dobře známou se setkáváme až o několik století déle.

Konkrétně ve druhé polovině 19. století byly vyvinuty Charlesem Goodyearem a Hiramem Hutchinsonem, prodávané společností French Aigle. V 60. letech se pak začaly vyrábět z PVC, který zaručoval lesklý vzhled. Holínky se dokonce objevily například ve filmu *Pan a paní Smithovi* v hlavní roli s Angelinou Jolie.⁷⁰ Nejzajímavějším zpracováním holínek jsou ty, od návrháře Stephena Sprouse. Vzor těchto holínek představuje povrch měsíce.⁷¹

⁶⁷ Tamtéž, s.57-60

⁶⁸ Tamtéž, s.243-245

⁶⁹ Tamtéž, s.125

⁷⁰ Tamtéž, s.126-127

⁷¹ O'KEEFFE, Linda. Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0.s.326

3 Obuv jako motiv a námět v dějinách výtvarného umění

Na pomezí pravěku a starověku byly nalezeny u Chetitů a ve starověkém Řecku keramické nádoby vypálené do tvaru vázy, jež svým tvarem připomíná středně vysokou obuv. Tyto nálezy byly objeveny také na našem území v Čechách a na Moravě a to cca. 1300 – 600 př. n. l. Na blízkém východě v období kolem 3. tisíciletí př. n. l. si lidé také zhotovovali nádoby, které svým tvarem připomínaly obuv s protaženou špičkou, avšak tato měla rituální význam, a právě v takové obuvi byli vyobrazováni nejčastěji Bohové. Tyto keramické vázy byly dekorovány různými geometrickými tvary nebo úzkými či silnými proužky nebo zákruty. Stejně jako spousta dalších významných reliéfů zachycujících starověkou obuv, jsou k vidění především v evropských či světových muzeích. V období starověku artefaktů s obuvní tematikou nenalezneme. Ve většině případech byli lidé zobrazováni bosí a to z důvodu, že ne každý vlastnil svůj pár bot, avšak Egyptští faraonové vlastnili i pohřební obuv, která jim byla vkládána do hrodek na věčnou cestu. Na výjevu, který představuje faraona Ramsese III. (viz Příloha I, obr. 1) jsou zřetelně vyobrazeny žabky. Na krétském Knóssu byly nalezeny v královském paláci fresky zobrazující akrobaty jezdící na divokém býkovi a jejich obutí představují bílé špičaté střevíce. Dále jsou pak dochovány nálezy v podobě nástěnné malby z Mykén, kde jsou ústředním motivem bojovníci mající na nohou polovysokou obuv. Z dalších výtvarných artefaktů z oblasti Řecka jmenujme například vázu zachovávající výjev z řecké obuvnické dílny. Jelikož byli starověcí Řekové zručnými ševci, jejich řemeslo se těšilo velké úctě. Za zmínku z této oblasti stojí sochy s podobou řeckých politiků Sofokla a Démosthéna, tyto mužské postavy mají na nohou sandály s názvem *krepís*. Římská asymetrická obuv *Caliga* je vyobrazena na sousoší tetrarchů a pochází ze 4. století, nalezneme ji v benátské bazilice San Marco.⁷²

O tom, že Římané nosili obzvláště propracovanou a zároveň vysoce designovou obuv, svědčí starověké sochy, (viz Příloha I, obr.2).

⁷² ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.14-25

Z takto dochovaných artefaktů si však můžeme udělat bohatou představu o tom, jak se obuvnictví vyvíjelo, a že vzhled některých proslavených typů bot, například sandálů, je podobný těm dnešním. Období starověku přineslo řadu zajímavých uměleckých děl, která svou různorodostí forem poskytuje vhléd do vývoje obuvi, přestože není pozornost věnovaná samotnému motivu bot, vnímáme, že ševcovskému řemeslu je poskytována dostatečná pozornost.

Období středověku na tom není oproti zobrazování bot v pravěké a starověké éře o moc lépe. V umění středověku převládá zaměření na náboženskou tematiku. Umělec se snaží zobrazit výjevy ze životů svatých. Ústředními motivy jsou v první řadě náboženské výjevy, dále pak vládci, vévodové, králové a život šlechty. Setkáváme se tedy předně s určitým výčtem osob na plátně či freskách nebo vitrážích. Stejně jako v předchozích fázích dějin se samotně vyobrazený motiv bot neobjevuje. Boty jsou součástí oděvu člověka, avšak ani tento fakt zdaleka neplatí pro všechny lidské postavy figurující v obrazech. Ve středověku se dochovala umělecká díla zobrazující obuv v podobě reliéfů, fresek a mozaik zdobících převážně kaple, baziliky a kostely.

S příchodem konce románské éry se zvyšují požadavky na zdokonalování výroby prostředků denní potřeby. Středověké artefakty nabízí informace o obouvaní šlechty, měšťanů i řemeslníků prostřednictvím iluminací, nástěnných a deskových maleb, ilustrací a plastik.⁷³

Pro ukázkou některých způsobů znázornění obuvi jako pouhého prvku denní potřeby umístěné do pozadí obrazů, či jako součást lidského oděvu stojí za zmínku obraz: *Tanečníci* (viz Příloha I, obr. 3) německého umělce Israëla van Meckenena. Tento dřevoryt zobrazuje kavalíry s typicky nápadnými botami s dlouhými zahnutými špičkami, a dále obraz známého nizozemského malíře Jana van Eycka, *Portrét manželů Arnolfiniových* (viz Příloha I, obr.4), ve kterém můžeme pozorovat drobné, avšak pečlivě zachycené páry bot, nacházející se v levém dolním rohu portrétu. Rudé dámské pantofle jsou umístěny pod červenou plachtou, přesně v mezeře mezi manželským párem stojícím nad nimi. Na některých iluminacích z 15. století je znát různorodost typů nošených střevíců, zejména lze pozorovat barevnou různorodost obuvi s tzv. čapími nosy, což je plochá obuv s protaženou úzkou špičkou. Důležité je zmínit fakt, že i když není prvek obuvi tak často ve středověkém umění používán, k nezbytné

⁷³ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.str.50-63

představě o typech nošené obuvi nám to postačí. Avšak jako dokonalá představa o tehdejší vývoji jakéhokoliv způsobu zahalení chodidel nám poslouží obrazový materiál ze sakristie kostela S. Trinita ve Florencii, *Klanění Tří králů* (viz Příloha I, obr.5) od italského gotického malíře Gentila da Fabriano, kde vidíme jednoho z králů v červených punčochách a klečícího sluhu, který mu nad kotníky nasazuje zlaté ostruhy. Ostruhy byly v tehdejší době nezbytnou součástí výbavy každého, kdo jezdil na koni. Mnoho fresek z tohoto období nám dokládá to, že ševcovské řemeslo bylo považováno za důležité.⁷⁴

Nesmíme opomenout důležitou poznámku ohledně toho, proč byly liturgické postavy zobrazovány převážně bosé. Svatí, ale i věřící smrtelníci byli zobrazováni bosí z důvodu jejich přístupu k životu, jelikož člověk spjatý s vírou má žít v pokoře a odříkání.

S renesančním slohem přichází období, ve kterém převládá humanismus, obrácení se na život člověka, kdy středem zájmu přestává být víra a vše s ní spjaté. To se do značné míry projevuje i v umění. Centrem kultury, vzdělanosti a umění se stává Itálie, ve které renesanční sloh vzniká, tedy počátkem 14. století.

Obuvnictví v této době přineslo několik módních výstřelků, ale žádný průlom ve vývoji obuvi z této doby není patrný, proto se ani zde nestávají hlavním tématem pro umělcovo zobrazení, nabízí opět jen rovinu pohledu jako součást celkového oděvu. Žádná zvláštní pozornost jim tedy v umění věnována není, nicméně pár ukázek pro představu využijeme.

Mnoho portrétů vládců, především ten s anglickou královnou Alžbětou, dokazuje, že často nošenými byly španělské střevíce, jež jsou zachyceny v portrétu Richarda Sackville.⁷⁵

Dále si představíme vybrané příklady barokní obuvi zachycené v umění, neboť boty se stávají významným módním doplňkem a symbolem postavení tehdejší společnosti, ve které podpatky obouvají i muži.

Zajímavé holínky s ostruhami ve tvaru motýlích křídel pozorujeme v obraze s názvem *Charles I, King of England at the Hunt* (viz Příloha I, obr. 6) od holandského malíře Anthonyho van Dycka. Holínky s ostruhami jsou v barokních výjevech často zobrazovány v souvislosti s královskými honitbami.

⁷⁴ ŠTÝBROVÁ, Miroslava. Boty, botky, botičky. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-986-7.s.str.65-72

⁷⁵ Tamtéž.s.(str.92)

Střevíce s červeným podpatkem, ty lze pozorovat na většině královských portrétů. Červené podpatky, které nosil francouzský král Ludvík XIV., jsou součástí obrazu (viz Příloha I, obr.7) od francouzského malíře Hyacinta Rigauda. Dále mezi typickou barokní obuv, jež je součástí realizace výtvarného projektu této diplomové práce, patří střevíce s velkými, bohatě zdobenými sponami, které symbolizují vznešenost a majestátnost barokního obouvání. Typické modely tohoto druhu obuvi jsou zaznamenány v portrétu *E.N. Chruščovové a E.N. Chovanské*, (viz Příloha I, obr.9) v divadelních kostýmech z roku 1773, od ukrajinského malíře Dmitrije Grigorjeviče Levickijho. V obraze od belgického umělce Davida Ryckaerta, s názvem *Dílna venkovského obuvníka* (viz Příloha I, obr. 10) z roku 1684, pozorujeme výjev ze života prostého venkovského ševce a jeho ženy, přičemž hlavním zdrojem obživy ševce byla zemědělská činnost, obuvnické řemeslo bylo pouhým doplňkem. Takovýto švec zřídka kdy šil novou obuv, jeho obuvnickou pracovní náplní byla oprava bot.⁷⁶

Až do počátku 19. století můžeme prvek obuvi najít v obraze jako součást celkového oděvu člověka. Boty jsou vyobrazovány nejčastěji na portrétech slavných panovníků a občas je pozornost zaměřena k obuvnickému řemeslu, které jako téma provází umělce po většinu historických období. Jedním z prvních záznamů bot, které v obrazech představují významnější symbol, pozorujeme v obraze s názvem *Woman Hitting Another Woman with a Shoe* (viz Příloha I, obr. 11), jejímž autorem je španělský malíř Francesco Goya. Tento výjev nám předkládá dvě ženy, z nichž jedna se chystá udeřit druhou ženu svým střevícem.

S příchodem impresionismu se námět obuvi dostává čím dál více do povědomí umělců. Mezi významného předchůdce Goghových studií bot patří Francois Bonvin se svou studií bot záložníka z roku 1876 (viz Příloha I, obr. 12).

V letech 1879-1880 sledujeme unikátní zobrazení bílých střevíců v obraze *White shoes* (viz Přílohy I, obr. 13), francouzské umělkyně Evy Gonzalesové.

Mezi významné počiny s baletní tematikou patří obraz *Dancers tying shoes* (viz Přílohy I, obr. 14). Namaloval ho francouzský malíř Edgar Degas v roce 1883. V obraze nenalezneme dokonalé zobrazení baletních špiček, nýbrž představení symbolu baletních špiček jako důležitého prvku výrazového umění. Obraz má představovat jednu baletku z více úhlů pohledu.⁷⁷

⁷⁶ Tamtéž, str.107-127

⁷⁷ *Edgar Degas - Dancers tying shoes 1883* [online]. In: . [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: http://art-degas.com/degas_1880_63.html

Dílo s názvem *Shoemaker* (viz Přílohy I, obr. 15) jehož námětem není přímo obuv, ale obuvník, podává odraz ševcovské práce v tomto období. Dílo od významného francouzského impresionisty Camilla Pissarra vzniklo kresbou pastelem v roce 1878, pozorujeme na něm dva ševce při práci. V pravém dolním rohu stojí jeden pár kotníkových pracovních bot. V roce 1879 pozorujeme v obraze *Old Shoe With Mice* (viz Přílohy I, obr. 16) od Williama Aikena Walkera botu, která představuje myši obydlí. Důležité je, že na této olejomalbě se stává obuv ústředním námětem díla.

Námět bot je více patrný ve studiích bot s názvem *Etude De Babouches* z roku 1832, od známého francouzského umělce Eugena Delacroixe⁷⁸. Žádná předchozí historická období nám nenabízí tak patrné zaměření na tento zajímavý předmět denní potřeby, jako nám poskytují právě Goghovy a Delacroixovy obrazy s náměty bot. Vincent van Gogh ve svých studiích trvajících po několik let zobrazuje tyto všední prostředky sloužící k chůzi člověka. Jeho první obraz zahrnující obuv pochází z roku 1881 a nazývá se *Zátiší s dřeváky, zelím a brambory*. Vincent V. Gogh ho namaloval při studiích v Haagu u svého učitele, malíře Antona Mauveho, který mu toto zátiší dal za studijní úkol. Goghova stěžejní studie zobrazující pár bot nese název *A Pair of Shoes* (viz Přílohy I, obr. 17) a pochází z roku 1886. Boty, které zobrazuje, mají být symbolem umělcovy obtížné životní etapy. Umělec si je pořídil na bleším trhu s úmyslem využít je pro malbu zátiší, avšak ještě předtím, než k realizaci zátiší došlo, chodil v těchto pracovních botách na dlouhé a deštivé procházky. Teprve až boty prošly touto transformací, kdy se ze zachovalého nového tvaru začaly stávat značně opotřebovanými, je hodlal využít jako model pro své zátiší. Dále mají být symbolikou pro úmornou, avšak malebnou práci dělníka, jež takové boty nosil téměř po celý svůj život.⁷⁹ Těsně za tímto významným tvůrcem zabývajícím se tematikou obuvi přichází se svou sérií lodiček (viz Přílohy I, obr. 18), na něž se snaží vyšplhat několikero zmenšených postaviček s lidskou podobou, francouzský umělec tvořící v letech 1888, Henri Charles Guérard.

⁷⁸ EUGENE DELACROIX | ETUDE DE BABOUCHES. In: *TheHistorialist* [online]. 2013 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2013/04/1832-eugene-delacroix-etude-de-babouches.html>

⁷⁹ Vincent van Gogh. <https://www.vincentvangogh.org/a-pair-of-shoes.jsp> [online]. 2009 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.vincentvangogh.org/a-pair-of-shoes.jsp>

Umění 20. století znamená pro výtvarné ztvárnění obuvi zlatý věk, neboť v tomto období se stále více pracuje s předměty denní potřeby a přichází období realismu a s tím spojené znázorňování předmětu denní potřeby a objektivní pozorování světa.

V letech 1912–1918 vznikla řada kreseb zobrazujících nahé ženy oděné pouze do střevíců s podpatky. Sérii vytvořil německý představitel expresionismu Egon Schiele. Postavami, které umělec ztvárnil, jsou zřejmě lehké ženy. Poprvé pozorujeme použití podpatků jako sexuálního prvku nebo možného fetišistického projevu.⁸⁰

Mezi další umělecké projevy, které představuje jeden z pěti zakladatelů Manifestu futuristického malířství⁸¹, Giacomo Balla, patří jeho ztvárnění dřeváků, které dal darem nejlepšímu ševci v Římě. Snažil se mu tím objasnit svou představu o futurismu, kterou má vysvětlovat rozdíl mezi botou s dekorem a bez ní. Právě v této rozdílnosti spočívala podstata futuristického myšlení (viz Přílohy I, obr. 19)⁸².

Ve svých kresbách z roků 1928–1929 se pak Giacomo Balla snaží zachytit studii dámského střevíce.⁸³

Kresba s názvem *Les Sabots* (viz Přílohy I, obr. 20) představuje hromadu oranžových dřeváků na pravé straně obrazu, v levé části stojí vedle sebe dva stejné páry dřeváků. Kresba vznikla v letech 1930–1940 a vytvořila ji francouzská umělkyně Yvonne Jean-Haffen.

Obuv jako hlavní námět se objevuje i v prostorové tvorbě. Příkladem je surrealistická plastika s názvem *Scatological Object Functioning Symbolically* (viz Přílohy I, obr. 21) od Salvadora Dalího. Tento zvláštní objekt má představovat dámský střevíc, uvnitř kterého je postavená sklenice vlažného mléka, nad sklenicí se pohupuje závěsné zařízení. Mezi další prvky této plastiky patří kostka cukru, na které je přilepeno pubické ochlupení, další součástí je malá erotická fotka.⁸⁴ Plastika vznikla v roce 1932 a zajímavostí je, že

⁸⁰ EGON SCHIELE AT THE METROPOLITAN MUSEUM, NY | YOU CAN LEAVE YOUR SHOES ON. In: *Thehistorialist* [online]. 2011 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z:

<http://www.thehistorialist.com/2011/07/historialist-presents-egon-schiele-at.html>

⁸¹ MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury*. Praha: Idea servis, 2000. ISBN 80-85970-31-7.s.162

⁸² GIACOMO BALLA | PAINTED LASTS | FUTURISM EXPLAINED TO A COBBLER [online]. 2012 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/04/1920-giacomo-balla-forme-di-scarpa.html>

⁸³ GIACOMO BALLA | STUDY FOR A WOMAN'S SHOE [online]. 2015 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2015/12/1928-1929-giacomo-balla-study-for.html>

⁸⁴ SALVADOR DALÍ | SCATOLOGICAL OBJECT FUNCTIONING SYMBOLICALLY | GALA'S SHOE [online]. 2012 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/05/salvador-dali-scatological-object.html>

symbolickou funkcí všech surrealistických objektů, které Dalí vytvářel, byla podle jeho výpovědi, funkce řítě.⁸⁵

V letech 1930-1947 se setkáváme se sérií specifického ztvárnění obuvi od belgického malíře Reneho Magritte. Jeho podoba bot je následující, svrchní část vypadá jako horní polovina pracovní obuvi a dolní polovinu boty tvoří lidské chodidlo s prsty. Tento konkrétní výjev má představovat pánskou obuv⁸⁶, avšak Magritte později vytvoří i dámskou verzi v díle *Philosophy in the boudoir* (viz Přílohy I, obr. 22), kde za další významný prvek považujeme šaty, z nichž na místě tomu předpokládaném místo látky vyčnívá dámské poprsí.

V dalším z jeho děl s touto tematikou zobrazoval například střevíce, ze kterých jakoby rostou dlouhé vlnité prameny vlasů.⁸⁷

Still life with old shoe (viz Přílohy I, Obr. 23) takový je název realistického díla španělského malíře Joana Miróa z roku 1937. Zátiší představuje stůl s předměty denní potřeby, mezi které patří jablko s vidličkou, uprostřed stolu je láhev ginu a chléb. Pravé části obrazu dominuje stará bota. Všechny tyto předměty vyjadřují pocity hořkosti ze ztráty a chudoby. Obraz je laděn do magických křiklavých barev mísících se s černými plochami.⁸⁸

Obuví se ve svých dílech zabývala také německá umělkyně Hanna Höch, která se specializovala na dadaistické koláže. S tematikou obuvi jich vytvořila hned několik, avšak my si uvedeme pouze jeden příklad, *Man Geht Mit* (viz Přílohy I, obr. 24), který představuje symbol věšáku jako páru nosícího na sobě doplňky v podobě klobouků. Mužský prvek nese hůl a pánské oxfordky a ženský prvek nese deštník a dámské střevíce. V kolážích s obuvní tematikou této umělkyně lze pozorovat hru, která autorce vzniká při kombinování jednotlivých částí lidského těla se zvířecími částmi těla, dominantní postavení zde mají právě různé druhy bot.⁸⁹

Zobrazování námětu bot a obecná práce s tematikou obouvání se u mnoha autorů prolíná a náměty se opakují. Opět se vracíme k námětu ševcovského řemesla, které v roce 1945 netradiční formou zpracovává Jacob Lawrence ve svém obraze *The Shoemaker* (viz Přílohy I, obr. 25).

⁸⁵ DALÍ, Salvador. *Deník génia*. V Praze: Slovart, 2004. ISBN 80-7209-581-1.s.26

⁸⁶ *1000 geniálních obrazů*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1647-6.s.467

⁸⁷ RENE MAGRITTE | PHILOSOPHY IN THE BOUDOIR [online]. 2013 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2013/02/1947-rene-magritte-philosophy-in-boudoir.html>

⁸⁸ JOAN MIRÓ | STILL LIFE WITH OLD SHOE. In: *Thehistorialist* [online]. 2012 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/03/1937-paris-joan-miro-still-life-with.html>

⁸⁹ HANNAH HÖCH. In: *Thehistorialist* [online]. 2012 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/05/hannah-hoch-1979-1978-1916-1963.html>

Marcel Duchamp se svojí skulpturou s názvem *Not a shoe* (viz přílohy I, obr. 26) chtěl vytvořit botu, kterou budou všichni obdivovat natolik, že v ní budou chtít chodit.⁹⁰

Druhá polovina 20. století s sebou přináší spoustu nových uměleckých směrů. I nadále je symbolika bot pro mnohé umělce nevyčerpatelným zdrojem inspirace.

V 50. letech 20. století se zrodil v USA nový umělecký směr, kterým je pop art. Tento směr vznikl jako reakce mladé generace výtvarníků na společnost a její změny související s koncem války. Hlavními prvky Pop artu jsou neony a firemní reklamy či spoty. Umělec se nechává inspirovat řadou podnětů, zejména všemi materiálními předměty, které ho obklopují. Oceňována je kýčovitost a barevnost všedně používaných prostředků, používají se také neonové barvy.⁹¹

Významnou vůdčí osobností Pop artu je americký umělec Andy Warhol. Náměty bot v jeho umělecké tvorbě mají své široké zastoupení. V letech 1955 začal zobrazovat boty v reklamním plakátu. Jako techniku pro tvorbu těchto plakátů využíval kresbu tuší, kreslil zde hlavně dámské střevíce. S tvorbou reklamy pokračuje i v roce 1985. *The Diamond Dust Shoes* (viz Přílohy I, obr. 27) název série obrazů a výtisků s botami. Tuto sérii vytvořil v roce 1980 a důvodem k jejich ztvárnění byl požadavek reklamní agentury. Warhol v tomto roce začal používat k jejich zachycení fotografické médium, začalo to tím, že několik kusů bot viděl padat z krabice. Právě to, jakým způsobem boty dopadly na zem a jaké uspořádání vytvořily, bylo důvodem k jejich fotografování.⁹² Kromě bot Warhol navrhoval také kabelky a další dámské doplňky. Crazy Golden Slippers je název pro imaginární sérii bot, kterou Warhol začal navrhovat proto, že zobrazování bot se pro něj stalo koníčkem, nikoliv prací zadanou reklamní agenturou. Každý druh jím navržené obuvi dostal svůj název podle nějaké známé osobnosti, např. Elvis Presley je vysoká kozačka s ozdobnou sponou na svrchní části, v horní části se bota větví do širokého zvonu, dekorem zvoncového límce jsou zlaté hvězdičky, které Elvis nosil. Každá bota tedy vystihuje charakter postavy, po níž je pojmenovaná. K tematice bot, s níž Warhol pracoval, patří také koláže, na kterých boty šlapou po lidské hlavě. V rozhovoru Warhol prozradil, že boty nosí

⁹⁰ GIRST, Thomas. Duchamp's Window Display for André Breton's Le Surréalisme et la Peinture. In: *Tout-fait* [online]. 2002 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z:

<http://www.thehistorialist.com/2012/05/hannah-hoch-1979-1978-1916-1963.html>

⁹¹ Pop Art. In: *ARTMUSEUM* [online]. 2009 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z:

http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=

proto, aby mohl šlapat po lidech⁹³. V roce 1957 se jeho návrhy dostávají do newyorského Life magazínu.⁹⁴

V roce 1969 přichází se svou sérií bot nizozemský umělec Jopie Huisman, který začal kreslit obuv tehdy, když se coby starající přítel hlídal svého spícího kamaráda, kterým byl notorický alkoholik. Když Jopie pozoroval svého spícího kamaráda, napadlo ho, že namaluje jeho boty. V roce 1958 se kreslení bot začal věnovat naplno. Boty se tedy staly hlavním námětem jeho tvorby. Pro příklad uvádíme jeho první obraz s botami, *Simon's shoes* (viz Přílohy I, obr. 28)⁹⁵

Mezi hlavní české umělce zabývající se námětem bot patří Jiří Kolář. Věnoval se především kolážím, mimo výtvarnou tvorbu byl také spisovatelem a básníkem. Jeho stěžejními artefakty zobrazujícími boty jsou *Shoe With Dedication* (viz Přílohy I, obr. 29).⁹⁶

V roce 2008 byla vytvořena umělcem Rujem Martenem nevšední forma ztvárnění námětu bot v podobě digitálního tisku na archivní papír s názvem *Las Recesionistas* (viz Přílohy I, obr. 30).⁹⁷

Závěrečným artefaktem ztvárnění námětu bot je plastika znázorňující nohu, která právě prošla skrz zeď. Noha je obuta do tenisky, na jejíž podrážce zůstává ještě kus zdi spolu se zbytkem omítky(viz Přílohy I, obr. 31).

⁹³ ANDY WARHOL. In: *TheHistorialist* [online]. 2011 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/10/andy-warhol-pop-artisan-its-all-about.html>

⁹⁴ *Old Life Magazines* [online]. 2017 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <https://www.oldlifemagazines.com/december-02-1957-life-magazine.html>

⁹⁵ JOPIE HUISMAN /DUTCH. *Thehistorialist* [online]. 2014 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/10/historialist-at-museum-walk-with-jiri.html>

⁹⁶ AT THE MUSEUM | A WALK WITH JIŘI KOLÁŘ. *Thehistorialist* [online]. 2011 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/10/historialist-at-museum-walk-with-jiri.html>.

⁹⁷ RUTH MARTEN | LAS RECESIONISTAS, SHOES. *Thehistorialist* [online]. 2014 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2014/11/2008-ruth-marten-las-recesionistas-shoes.html>

4 Výtvarně projektové vyučování na 1. st. ZŠ

V této kapitole si přiblížíme projektové vyučování, zejména projektové metody používané ve výuce výtvarné výchovy na 1. st. ZŠ. V první podkapitole s názvem výtvarně projektová výuka si nejprve ujasníme, co projektové vyučování z obecného didaktického hlediska vlastně představuje, bude zde následovat stručné pojednání o problémové výuce, neboť tento poznatek se významně podílí na výtvarně projektovém vyučování. Ve dvou podkapitolách výtvarně projektové výuky si objasníme, co znamenají jednotlivé pojmy, a to výtvarná řada a výtvarný projekt, principy a výstavby těchto projektových metod. V závěrečné podkapitole si pak shrneme výhody a nevýhody, které s sebou nese výtvarně projektové vyučování na 1. st. ZŠ.

4.1 Tematika obuvi ve výtvarné výchově

V této shrnující podkapitole si stručně představíme možnosti využití námětu bot ve výtvarné výchově na 1. st. ZŠ. Zaměříme se na to, jak s námětem bot pracovat dle využití některých učebnic nebo příruček pro výtvarné pedagogy. Dále jak přizpůsobit tento námět pro různé typy výtvarných činností nebo prostřednictvím jakého výtvarného média lze námět ztvárnit. S touto problematikou nepochybně souvisí součinnost se školním rámcově vzdělávacím programem, proto se ohlédneme i za tímto základním kurikulem školního vzdělávání.

Je zřejmé, že práce s daná tematika svým zaměřením na oblast výtvarné kultury, užitého umění a designu v mnoha ohledech koresponduje se zaměřením a očekávanými výstupy aktuálních kurikul – Rámcových vzdělávacích programů vzdělávací oblasti Umění a kultura. Především můžeme zmínit obecný požadavek „hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot,“⁹⁸ který představování kultury bot a obuvnictví primárně sleduje, stejně

⁹⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2017. 166 s. [cit. 2014-05-02]. Dostupné z WWW:http://www.nuv.cz/file/433_1_1/, s. 83

jako v kurikulech formulovaný cíl, kterým je „chápání umění a kultury v jejich vzájemné provázanosti jako neoddělitelné součásti lidské existence.“⁹⁹

Nejprve si tedy představíme jak s daným námětem v hodinách výtvarné výchovy pracovat. V knize Řady a projekty ve výtvarné výchově autorky Věry Roeselové nalzáme inspiraci v podobě výtvarné řady Naše boty, jejíž autorkou je Karla Cikánová. Výtvarným problémem je zde studie boty, zejména jejího tvaru, stříhu, proporce a designu. Zajímavé je využití práce s motivem pohádky, kde žáci mají vytvořit sedmimílovou botu nebo obří botu pro Gullivera. Námět můžeme zobrazit jako kresbu nebo malbu věci, inspirovat se můžeme zátiším P.Picassa, G.Bracqua, atd¹⁰⁰.

V rámci komplexního přístupu k výuce výtvarné výchovy se pokusíme představit námět z hlediska jeho využití v jednotlivých typech výtvarných aktivit, kterými jsou plošná a trojrozměrná tvorba a intermediální akce. Dále se využití námětu pokusíme uplatnit při výtvarné experimentaci, studiu skutečnosti a výtvarném vyjádření imaginace.¹⁰¹

Pro ztvárnění bot z hlediska plošné tvorby můžeme využít prostého studia skutečnosti formou kresby zátiší. Při plošné tvorbě lze využít formy experimentace při vytváření papírové koláže bot. Plošným vyjádřením námětu z hlediska imaginace jsme pracovali v projektu této diplomové práce, a to při ztvárnění barokního střevíce, kde jsme využili kresbu uhlem a suchým pastelem.

Trojrozměrnou tvorbu formou experimentace lze využít při zobrazování námětu bot jako vrstvení různého materiálu, například vlny, knoflíků, tkaniček, atd. Trojrozměrné studium skutečnosti lze aplikovat při práci s hmotou, kdy se budeme snažit podle trojrozměrného modelu boty zobrazit vlastní model boty. Pracovat můžeme s dobrou modelovací hmotou typu keramické hlíny. Při aktivitě rozvíjející trojrozměrnou imaginaci lze pracovat s námětem bot tak, že žáci mohou vytvářet návrhy bot pomocí vysypávání formátu čtvrtky pískem. Intermediální tvorbu lze uplatnit pomocí animace či práce s jiným médiem, neboť vizuální sdělení nás obklopují každým dnem, můžeme se pokusit s žáky vytvořit jakousi reklamu na boty s využitím digitálního fotoaparátu, inspirovat

⁹⁹ Tamtéž, s.84

¹⁰⁰ ROESELVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 1997. ISBN 8090226728. s.172

¹⁰¹ HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 9788073940010, s.18

se můžeme právě umělcem Andym Warholem, který ilustroval obuv na reklamní sdělení.

4.2 Výtvarně-projektové vyučování

Obecně lze říci, že projektová výuka z didaktického hlediska představuje kooperativní činnost školní práce, která sleduje vybrané téma a zkoumá ho z různých úhlů pohledu. Projektové vyučování je dle Lojdové (2018) *charakteristické svou komplexností, která se projevuje hned v několika oblastech: integruje učivo z různých předmětů a vzdělávacích oblastí, rozvíjí různé dovednosti (intelektové, psychomotorické, sociální) a zahrnuje různé dílčí výukové metody.*¹⁰² Nemá přesně stanovené hranice, jakým způsobem má žák data hledat, proto žák může svá data získávat pomocí experimentů, tvůrčí činností, hledáním v literatuře či na internetu. Dává žákovi svobodnou volbu při postupu zjišťování dílčích informací na zkoumaném problému. Tento způsob hledání rozvíjí žákovu motivaci v učení a rozvíjí zájem o dozvídání se nových věcí. Podněcuje žáka tvořivě myslet a vyvíjet určitou činnost. Pokud se dítě dozvídá nové informace na základě vlastních zjištění, učební proces dostává nový rozměr, žák je obohacen nejen o nově získané vědomosti, které se mnohem rychleji uloží do paměti, ale dítě má z nově objeveného radost. Učení formou vlastní zkušenosti přináší výsledky trvalého charakteru, žák informace dostane pod kůži a dokáže je dále dávat do souvislostí. Projektová výuka mnohdy přináší učitelé spoustu informací o fungování třídního kolektivu, většinou jsou žáci rozděleni do skupin, ve kterých lze pozorovat, kdo má dominantní postavení, kdo se nechává ovlivnit apod. Pokud žáci v rámci projektu pracují každý zvlášť, učitelé to opět přináší informace o tom, kdo je jak nadaný v určité oblasti zkoumání. Někdo dokáže rychle hledat a vybírat důležité informace, někdo dokáže kreativním způsobem objevovat nové postupy. Při projektové výuce si zkrátka každý žák najde své místo, kde může využít svých předností a přispět tak svým dílem.

Projektové vyučování se v pojetí výtvarné výchovy začalo objevovat na přelomu sedmdesátých let. Mnoho učitelů začalo tuto učební metodu využívat

¹⁰² *Projektové vyučování* [online]. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <http://doczz.cz/doc/276115/projektov%C3%A9-vyu%C4%8Dov%C3%A1n%C3%AD---mgr.-kate%C5%99ina-lojdov%C3%A1--ph.d>.

hlavně proto, aby žáky naučili tvořivě přemýšlet a rozebírat námět ze všech stran. Problémové otázky si klade žák sám, nikoli učitel klade problémové otázky žákovi. Učitelé chtěli docílit toho, aby se žáci samostatně rozhodovali a přemýšleli o světě jako o celku. Výtvarně projektové metody řeší vybrané téma, uskupené do uceleně pojímaných výtvarných celků.¹⁰³ Je důležité vědět, že projektová výuka do jisté míry staví na principu problémového vyučování, kterým učitel žáky vede k procesu, ve kterém žáci samostatně uvažují, mají za úkol klást otázky, které obsahově překračují hranice výtvarné výchovy. Učitel vede žáky k tomu, aby hledali odpovědi na otázky a své závěry vhodnou formou výtvarně interpretovali.¹⁰⁴

Při projektovém vyučování je důležité, aby si učitel uvědomil následující fakta, která zásadně přispívají dětské tvořivosti. Žáci dokáží svou tvořivost rozvíjet jedině tehdy, když je do výtvarného procesu nebude nikdo nutit, tvořivá činnost vzniká za předpokladu, že se dítě v dané chvíli svévolně rozhodlo pro výtvarný projev a my bychom tuto činnost měli podněcovat, nikoli mu přikazovat, kdy a jak má co dělat. I zde autoři zmiňují problémové učení jako způsob výuky, který u dětí podněcuje tvořivost. Učitel má u žáka vyvolat zájem o chuť zažít nové dobrodružství v podobě realizace výtvarného díla. Žák má zažívat radost ze svých úspěchů a má se tak zvyšovat jeho zájem o další tvorbu. Učitel má vytvářet emočně bohaté prostředí, které pozitivně ovlivňuje žákovu tvorbu. Úkolem učitele je u každého žáka objevovat kvality výtvarného projevu. Mezi další zásady podněcující tvorbu patří individuální přístup ze strany učitele, nepochybně pak sám učitel by měl být tvořivý, měl by respektovat žákovu výtvarné vyjádření a žákův vnitřní pohled na svět, přizpůsobit hodnocení tak, aby žákův projev nijak neutlačoval.¹⁰⁵

¹⁰³ ROESELVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 8090226728. str.28,29

¹⁰⁴ ROESELVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 807290129x.str.59

¹⁰⁵ HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy*. Brno: UJEP Brno, 1984. str.87-89

4.2.1 Výtvarné řady a projekty na 1. st. ZŠ

Výtvarný projekt představuje složitou výstavbu výtvarných úloh spojených hlubokou myšlenkou s cílem rozvoje výtvarného myšlení. Výtvarný projekt staví na tematické řadě, která má nosnější a hlubší přesah, projektové téma je rozebíráno ze všech stran a myšlenek. Učitel vede žáky k tomu, aby se snažili objevit více než jeden způsob vyobrazení tématu či hlavní myšlenky. Dalším cílem je, aby se téma či hlavní myšlenka rozklíčovalo do samotného prapůvodu vzniku. Cílem je, aby žáci našli co nejvíce cest nebo námětů ke ztvárnění zadaného tématu a pomoci jim v tom má změna myšlení, při které začnou svět pozorovat mnohostranně. Ovšem žáci musí dbát na to, aby byl zachován koncept. Základní myšlenka či námět má být patrný ve všech částech projektu. Záleží však na učiteli, který nastaví určitý řád v projektovém vyučování, žáci by se tohoto řádu měli držet, protože jedině tak bude mít projekt uspořádaný koncept, který dává smysl. Je nezbytné, aby učitel ukázal žákům vlastní pohled na výtvarné vidění světa a umění. Spolupráce učitele a žáka je tedy nepochybně na místě.

Stavba výtvarného projektu je velmi složitá a záleží zde především na volbě zpracovaného tématu či námětu. Nelze proto stanovit nějaký jednotný návod, jak při zpracování postupovat. Do výstavby projektu je dobré zahrnout smyslové vnímání, které žákovi pomůže obsáhnout celek ze všech stran.¹⁰⁶

Výtvarné řady podle Roeselové lze chápat jako krátké výtvarné celky, které staví na jedné společné myšlence. Výtvarná řada pracuje s hlavní myšlenkou tak, že jí postupně rozvíjí v uspořádaném logickém sledu. Úlohy na sebe vzájemně navazují, rozvíjí určitý námět nebo právě probíranou výukovou látku či nějaký problém vztahující se k výchově žáka. Jejich úkolem je rozvíjet smyslové vnímání a prožívání. S výtvarnou řadou se mohou žáci setkat již v předškolním věku, kdy je jejich forma spíše hravá, cíleně zaměřená na učení se formou hry a zábavy. Obtížná témata se objevují až ke konci prvního stupně ZŠ, kdy se velmi často prolínají s výtvarným projektem a rozvíjeno je zde logické myšlení, které se prolíná s analytickým myšlením. Učitelé základních škol raději volí výtvarné řady před výtvarnými projekty, protože celek je rozvíjen v jasných

¹⁰⁶ ROESELOVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 1997. ISBN 8090226728.str.33,34

krocích, struktura výtvarné řady je přehledná a žáci se této struktury snadno drží. Výtvarná řada přináší řadu výhod, například námět je vyjádřen za použití několika výtvarných technik. Tímto je práce s vymýšlením námětu pro učitele usnadněna a ten se pak může více zaměřit na individuální rozvoj jednotlivých výtvarných technik u žáka.

Nyní si představíme několik typů výstavby výtvarných řad. Prvním z nich je **výtvarný cyklus**, který možná nevědomě, ale s jistotou využije každý učitel výtvarné výchovy. Výtvarný cyklus rozvádí jedno společné téma. Výtvarná technika je pro všechny žáky stejná, ale každý žák vytvoří svoji zcela odlišnou variantu, která se k tématu vztahuje, nebo ho rozvíjí. Například téma jaro přichází, mohou žáci ztvárnit těmito způsoby: Jeden žák ztvární ptáčky v hnízdě, druhý žák může ztvárnit rozkvétající louku a další žák například s příchodem jara vidí velikonoční veselí, pletení pomlázky a barvení vajíček. Výsledkem výtvarného cyklu je tedy celá škála námětů jednoho společného tématu. Žáci vzájemně sledují, co jiného namalovali ostatní spolužáci, rozvíjeno je zde koncepční myšlení, které žáky inspiruje v další tvorbě.¹⁰⁷

Metodická řada zkoumá dané téma tak, že se postupně navazuje od návrhu k provedení. Například budeme pracovat s námětem batikování trička. První lekce bude začínat návrhem takového trička na papíře. Další lekce budeme navazovat ve smyslu designu a barevné kombinace batikování. V závěrečné lekci pak budeme realizovat samotné batikování trička. Koncept si tedy hraje se všemi proměnnými, které jsou k dispozici. Žák opět využívá problémové otázky a dosáhne na téma ze všech úhlů pohledu. V některých jiných metodických řadách se můžeme opírat o rozvíjení tématu tak, že ho budeme rozvíjet od toho, co známe, k tomu, co neznáme. Dále můžeme postupovat od jednoduchých kroků k těm složitým.¹⁰⁸

Například při práci s barvou se nejprve seznamujeme se základní paletou barev, poté přecházíme k postupnému zesvětlování či ztmavování jednotlivých barev, následuje míchání různých odstínů a experimentace s barvou a na závěr žák používá barvu ve smyslu hry světlo x stín, kdy pomocí barev přiřazuje jednotlivým předmětům (nábytku) jejich tvar.

Tematická řada se na vybrané téma dívá z více pohledů. Řekněme, že vybraným tématem pro zpracování budou Ptáci. V první lekci se zaměříme na

107 ROESELVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 1997. ISBN 8090226728.str.30,31

108 ROESELVÁ, Věra. Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy. Přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 807290129x.str. 79

ptačí vejce, druhá bude o tom, kde ptáci žijí, závěrečná lekce by mohla být o ptačí potravě.

Srovnávací řady se tématu věnují po stránce psychologické, experimentální nebo porovnávací. Jedním z témat, které bychom s žáky zpracovali jako srovnávací řadu, by bylo: Můj domácí mazlíček.

Poslední možností výtvarné řady bude zpracování formou individuální. Prostřednictvím individuální výtvarné řady žák téma zpracovává s jistou dávkou osobní výpovědi.¹⁰⁹ Měl by mít k zvolenému tématu své osobní postoje a názory.

4.2.2 Výhody a nevýhody projektových metod

V této stručné podkapitole, která má představovat shrnutí celé kapitoly o projektové výuce ve výtvarné výchově, se pokusíme objektivně posoudit výhody a nevýhody těchto výukových metod, které by jistě měl využít každý učitel výtvarné výchovy, neboť obě tyto metody rozvíjí koncepční myšlení, logické uvažování. Zároveň přispívají ke kultivaci výtvarného citu a rozvoji estetického vnímání a popřípadě i spolupráci při skupinových lekcích.

Při práci v kolektivu můžeme sledovat tzv. sociální nákazu, to znamená, že pokud se více žáků nadchne pro určitou věc, s největší pravděpodobností tím ovlivní ostatní spolužáky, kteří se o dané téma začnou díky nim zajímat také.¹¹⁰

Výhodou užití výtvarně projektových metod je pro mnohé učitele to, že pozvednou zájem o dětskou přirozenou touhu po tvůrčím procesu. Jelikož je časová dotace na výuku výtvarné výchovy poměrně malá, učitel využitím výtvarné řady efektivně využije čas. Další výhodou je, že téma, které nemusí být tak výtvarně zajímavé z žákovského pohledu, ale musí být ze strany požadavků ŠVP splněno, budou tyto hodiny pozvednuty nad vyšší rámec výtvarné činnosti.

Jakousi nevýhodou projektové výuky je určitá svázanost výtvarného projevu v tom smyslu, že se žák musí držet určité struktury plánu projektu. To platí jak pro výtvarnou řadu, tak pro výtvarný projekt. Projekt svazuje žáka v tom, aby se držel určitého rámce, který je dopředu stanoven. Obava učitele může pramenit z důvodu neschopnosti organizace skupinové výuky, nicméně

¹⁰⁹ ROESELVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Přepřac. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 807290129x.str.79, 80

¹¹⁰ *Pedagogika* [online]. Praha: UK PedF, 1997 [cit. 2018-04-13]. ISSN 2336_2189. Dostupné z: <http://pages.pdf.cuni.cz/pedagogika/?p=2723&lang=cs>

učitel musí k žákům přistupovat s citem a nesmí do jejich práce moc zasahovat, jediné tak nebude ovlivněn výtvarný postoj žáků a nebudou ochuzeni ani o individuální citové prožitky z tvorby. Žáci jsou ze strany učitele ovlivněni pouze jen motivací a společným zadáním výtvarného úkolu. Učitel jako tvůrce projektu má ve své kompetenci motivační složku, má podněcovat žáky k tvorbě daného tématu a dohlížet nad propojováním jednotlivých úkolů, které byly stanoveny daným rámcem. Učitel má za úkol kontrolovat, zda se tvorba žáků nepřesouvá jiným směrem od stanoveného tématu, nebo zda nevzniká jen hromada roztráštěných motivů. Hodnocení výuky učitelem by nemělo být svazující, stanovené pevnými hranicemi. Hodnocení nemá za úkol srovnávat, má podporovat originální různorodost a propojovat individuální výtvarné přístupy, které při výtvarné tvorbě vznikají.

Výhodou projektové výuky z obecného pohledu je právě v rozmanitost přístupů, jak jedno téma ztvárnit, dále svoboda myšlení. Nespornou výhodou projektových metod ve výuce je osvobození od improvizace a povrchnosti. Budování a rozvoj motivace bude dalším výrazným přínosem projektové výuky, možnost objevovat a zkoumat probouzí v žácích sebedůvěru a touhu po seberealizaci. Projekty mohou být kritizovány na základě přesahu tématu, které má být výtvarně zpracováno do jiných než výtvarných rovin. Mnoho témat může mít přesah do roviny přírodovědné, historické či například hudební, ale právě tento přesah vystihuje podstatu využití projektových metod, neboť propojení mezipředmětových vztahů obohacuje žáka v jeho vzdělávání a daná vědní odvětví obohacují výtvarné přístupy.¹¹¹

Některé kritické názory na úkor projektové výuky zaznívají v tom smyslu, že dostatečně nerozvíjí výtvarné řemeslo, kritizována je především možnost hry, která je do projektů často zařazována. Didaktická hra má však prokazatelně pozitivní vliv při vyučovacím procesu, pomocí didaktických her se žáci učí rychleji, efektivněji a se zájmem. Didaktická hra umožňuje žákovi seznámit se s novými materiály, dítě se s materiálem seznamuje na základě zraku a hmatu, v didaktické hře je prostor pro toto důležité seznamování. Proto je pro oživení či doplnění v projektové výuce velkým přínosem.¹¹²

Nějaké projekty mohou být pro žáky nezábavné a podněcující jejich kreativitu, to se stává zejména v případě, že námětem výtvarné řady je například

¹¹¹ ROESELVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 1997. ISBN 8090226728.(str.35)

¹¹² ROESELVÁ, Věra. Prostorová tvorba ve výtvarné výchově pro základní školu 1. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7290-254-7.(str.17)

kapr a řada je pojata tak, že kapra nejprve nakreslíme tužkou, Dosáhnout nadšení po výtvarné činnosti nezískáme u žáka tak, že pouze vystřídáme výtvarné techniky, musíme vytvořit daleko hlubší koncept, který bude pro žáky zajímavým.¹¹³

113 ROESELVÁ, Věra. Řady a projekty ve výtvarné výchově. Praha: Sarah, 1997. ISBN 8090226728.(str.36)

II. Projektová část

1 Výtvarná řada „Příběhy bot“

Součástí této diplomové práce byla realizace výtvarného projektu, který nese název Příběhy bot. Projekt byl realizován na jedné z českobudějovických základních škol a je určen žákům čtvrtého ročníku.

Cílem bylo poučnou a zároveň tvůrčí formou seznámit žáky s vybranými dominantními typy obuvi. Záměrem této projektové výuky je propojení mezipředmětových vztahů. Propojuji zde vlastivědu z hlediska nauky o dějinách obouvání a výtvarnou výchovu jako prostor pro nevšední tvorbu námětu všední potřeby. Další uplatnění mezipředmětového vztahu je patrné v prolínání výtvarné výchovy s pracovními činnostmi.

Smyslem výtvarné řady je poskytnout žákům vhled do samotných dějin obouvání, tak jak šly v kontextu s vývojem kultury jednotlivých historických etap. Skrze výtvarnou činnost pak žáci získají hlubší vhled a přirozený zájem o poznávání problematiky obouvání vybraných historických období. Po historické exkurzi se žáci musí ohlédnout a inspirovat se z dějin obouvání, zkouší navrhnout obuv budoucnosti.

Časová posloupnost, která je nezbytnou součástí a prostupuje celou touto výtvarnou řadou, začíná v období pravěku, dále se přesouvá do starověkého Egypta, které následuje období baroka po obouvání 19. - 20. století v podobě lekce s názvem Poslední cesta bot a zakončením celé této časové posloupnosti je imaginace vzdálené budoucnosti.

Žáci skrze tento projekt nejen proniknou do tematiky obouvání, ale zároveň zábavnou formou rozvíjí estetické cítění a vnímání, kreativitu a samozřejmě výtvarné řemeslo.

Shrnutím a podstatou celého projektu je tedy propojení mezipředmětových vztahů, systematika projevující se v časové posloupnosti jednotlivých lekcí a také poznání základní typologie obuvi.

1.1 Organizace a příprava výtvarné řady

Projekt byl realizován na Základní škole Máj I v Českých Budějovicích, ve třídě 4.C, kterou navštěvuje celkem 22 žáků. V rámci projektu se uskutečnilo celkem 5 výtvarných lekcí, které byly rozvrženy do tří dvouhodinových a dvou tříhodinových vyučovacích jednotek. Časová náročnost se tedy celkově vyšplhala na dvanáct vyučovacích hodin. Při přípravě projektu jsem se inspirovala dějinami obouvání, které jsem uplatnila v rámci tématu tak, že motivací jednotlivých hodin bylo vyprávění příběhů, nejčastěji historických, později i vlastních příběhů žáků. V každé lekci jsem se snažila využít designové pojetí obuvi, což se nejvíce projevilo při hodinách, ve kterých navrhovali obuv pro Kleopatru a pak také při ztvárnění střevíců pro Marii Anoinettu. Cílem řady byla také snaha žáky seznámit s novým způsobem práce, kterým je výtvarná animace a instalace. Záměrem bylo využít takové materiály a způsoby práce, se kterými žáci v běžných hodinách výtvarné výchovy nepracují. Materiály použité pro tvorbu pravěké obuvi se k jinakosti sami vybízely. Žáci si poprvé vyzkoušeli pracovat se sádrovým odlitkem. Tvorba s kartónem a využitím námětu Kleopatřiny obuvi je inspirovala k další samostatné domácí tvorbě. Poprvé pracovali i s tavnou pistolí. Fixativ na udržení stálosti barvy po použití pastelů pro ně byl také novou zkušeností. Při přípravě lekce Střevíce pro Marii Antoinettu jsem vybrala techniku kresby přírodním uhlem a suchým pastelem. Tato technika byla pro ztvárnění linií a kontur a zároveň možnosti opravy s použitím plastické gumy, nejvhodnější variantou. Formát byl žáky volen libovolným způsobem. Při přípravě čtvrté lekce si žáci měli přinést svou obuv s příběhem, z domova. Pro vhodnou animační scénu jsem použila pouze volný prostor koberce školní chodby a dvě židle, jako prvky rozdělující prostor. V poslední lekci jsem nechala výběr materiálů částečně na žácích. Kritériem bylo zvolit takový materiál, který má nádech něčeho umělého, nepředvídatelného, vhodného k ztvárnění materiálu budoucnosti a dá se zároveň lepit a skládat.

1.2 Realizace výtvarné řady

První výtvarná lekce se zabývala pravěkou obuví. Příprava této lekce zahrnovala zejména vytvoření dvaadvaceti sádrových odlitků chodidel, které byly žákům úvodní motivací prezentovány jako odlitky Ötziho chodidla, která vytvořili pracovníci muzea, aby na těchto odlitcích mohli ševci (žáci) navrhovat chybějící botu do páru. Žákům byl odlitek po úvodní motivaci přidělen. Techniku sádrování jsem uskutečnila v domácím, nikoliv školním prostředí, jelikož jsem se chtěla vyhnout možným problémům způsobeným v důsledku neopatrné žákovské manipulace s teplou sádrou, jejíž exotermická reakce může žákovi na aplikovaném místě způsobit popáleniny. Aby žáci zůstali v bezpečí, byl jim takto předán hotový model, na který sami začali vrstvit potřebný materiál. Mezi další potřebný materiál patřilo seno, pláty kůže a přírodní lýko. Organizace této lekce postupovala v následujících krocích, po úvodní společné diskuzi proběhly krátké instrukce v podobě zadání výtvarného úkolu a ukázky možností práce s příslušným materiálem. Po ukázce byl žákům rozdělen materiál do skupin. Skupiny jsem vytvořila proto, aby se žáci mohli podělit o materiál a mohli využít vzájemné pomoci. Každý žák však pracoval samostatně na svém návrhu a realizaci boty.

Příprava druhé výtvarné lekce obnášela, aby si každý žák přinesl svoji kartónovou krabici. Z kartonu se vytvářela celá kostra boty, skládající se ze spodní části simulující podešví a pásků, zachycujících chodidlo v botě. Žáci si mohli přinést své dekorační prvky v podobě dřevěných korálků a suchý pastel. Fixativ a tavnou pistolí společně s ostatními materiály jsem musela pro jistotu mít v zásobě. Organizace lekce byla následující, nejprve začala prezentace učitele, která byla doplněná diskuzí se žáky. Po prezentaci byl zadán výtvarný úkol a krátká instrukce o programu celé lekce. Žáci opět pracovali samostatně, avšak uspořádání stolů ve třídě bylo rozvržené do skupin stejně, jako tomu bylo při první lekci.

Na třetí lekci si žáci měli přinést pouze plastickou gumu a suchý pastel. Školní výbava sice nabízela všechny potřebný materiál, který tato lekce vyžadovala, avšak kvalitativně nebyl nejlepší, proto jsem dala žákům možnost si obstarat vlastní. Jednalo se hlavně o tento materiál - suchý pastel, přírodní uhel, plastická guma a balicí papír. Organizace lekce byla při tomto typu výtvarné činnosti podstatně jednodušší. Nejprve proběhla motivace formou prezentace doplněná diskuzí se žáky, následovaly instrukce v podobě zadání výtvarného úkolu a rozdělení materiálů. Požadavkem učitele na žáky bylo zachování klidu, aby se na práci dalo dobře soustředit. Žáci pracovali individuálně a zasedací pořádek včetně rozmístění lavic zůstal standardní.

Čtvrtá lekce vyžadovala obstarání si jednoho páru bot, které za sebou mají nějaký příběh. Mým úkolem bylo připravit scénu, která byla součástí animace. Rozmístila jsem dvě židle tak, aby mezi nimi byl dostatek místa. S žáky jsme pak navrhli trasu, po které měly boty projít. Na scéně tedy byly pouze dvě židle a 21 párů bot, které byly přemísťovány pomocí jejich majitelů, žáků. Každý žák musel dodržovat přesně stanovená pravidla, která jsme si před začátkem lekce stanovili. Pravidlem bylo, že si každý žák měl hlídat pouze svůj pár bot a na můj povel, který zněl takto: „připravit, pozor, akce,“ měl zvednout boty ze země a posunout je o 10 centimetrů vpřed. Směr jsem určovala především já, jako hlavní pozorovatel a organizátor, ale protože jsme spolupracovali jako celek, nechala jsem žáky po chvíli iniciovat proces bez větších rad a pokynů samostatně. Kdo však nedodržoval kázeň, musel z procesu tvorby odejít a jeho pár bot dostal na starosti spolužák stojící za ním nebo před ním.

Před pátou lekcí jsem žáky obeznámila s tématem a měli za úkol si přinést základní pomůcky v podobě lepidla, nůžek, štětce. Dále si měli přinést libovolný umělý materiál v podobě alobalu, plastových víček, modelovacích drátků, igelitových sáčků, hliníkových víček, atd. Mým úkolem bylo zajištění nejen tohoto materiálu, ale také černých čtvrtek formátu A3, které tvořily podklad celého návrhu bot. Organizace lekce proběhla následovně, začátkem lekce byla motivace s diskuzí se žáky, zadání výtvarného úkolu společně s instruktáží ohledně možností a přístupů k práci následovalo hned poté. Dále žáci dostali prostor na rozmyšlení návrhu. Pak si rozebrali potřebný materiál a na řadu přišla individuální práce. Na konci lekce došlo ke společnému zhodnocení děl a shrnutí společné práce na projektu. Lavice byly uspořádány do několika skupin.

Nyní si shrneme typy výtvarných činností a výtvarných technik, které se v projektu objevily. Projekt zahrnuje všechny možnosti výtvarných činností. Nejčastěji užívanou výtvarnou činností byla prostorová tvorba, dále pak plošná tvorba a v neposlední řadě došlo i na intermediální tvorbu.

Ve druhé lekci propojujeme plošnou a prostorovou tvorbu a mezi použité výtvarné techniky řadíme kresbu suchým pastelem v kombinaci s manipulací, stříháním a skládáním kartonového papíru doplněnou o lepení dřevěných korálek. Třetí lekce se zabývá čistě plošnou tvorbou a mezi použité techniky patří kresba umělým uhlem a suchým pastelem. Intermediální a plošná tvorba provází celou čtvrtou lekci. Poslední, pátá lekce propojuje plošnou a prostorovou tvorbu. Mezi použité techniky patří malba fluorescenční barvou a vrstvení či upravování materiálů. V následujících podkapitolách bude proveden rozbor jednotlivých lekcí s tím, že formuláře s přípravami budou k dispozici v přílohách.

1.2.1 Lekce první: Bota pravěkého lovce

Obuv pro Ötziho představuje první část celého projektu Příběhy bot. Tato lekce se zaměřuje na obutí pravěkého člověka, konkrétně jsem si pro tento experimentální typ výtvarné činnosti vybrala návrh a sestavení obuvi pro pravěkého lovce z mladší doby kamenné, jehož zakončením byla instalace s názvem po Ötziho stopách. Přípravou a realizací této první části jsme se žáky strávili 3 vyučovací hodiny. Celý projekt, včetně této lekce, je doporučen žákům 4. ročníku. Mezi výchovně vzdělávací cíle této lekce patří rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj prostorové orientace, jelikož obuv sestavujeme na 3D modelu a následně pracujeme s výtvarným médiem v podobě instalace na školní zahradě. A mezi poslední důležitý cíl patří seznámení a práce se specifickým materiálem. Je to dáno tím, že seno, lýko, pláty kůže ani sádra nepatří mezi typický materiál, se kterým by v hodinách výtvarné výchovy pracovali. Většina žáků si při práci se sádrovým odlitkem vytvořila představu, jak složitou práci mají ševci, jenž boty sestavují pomocí ševcovského kopyta. Sádrový odlitek zde ševcovské kopyto simuluje. Po dokončení práce, jejímž výsledkem byla jedna bota z páru pravěkých „trekových“ bot, patřících pravěkému lovcovi, přišla na řadu instalace ve venkovním prostředí školní zahrady.

V úvodní hodině došlo k seznámení žáků s celým projektem. Při této úvodní řeči jsem se je snažila především namotivovat a nadchnout pro práci s tímto námětem. Podán byl stručný nástin jednotlivých lekcí a cíle jednotlivých výstupů. Nastínila jsem, s jakými materiály si vyzkouší pracovat a jakými způsoby budeme některé části projektu realizovat. Musím říci, že tato úvodní motivace byla pro celý projekt klíčová a snaha a chuť pracovat byla při všech hodinách zjevná.

Co se týká motivace konkrétní lekce s botami pro pravěkého lovce, začali jsme rozhovorem v komunitním kruhu. Posadili jsme se na koberec a vyprávěli si o tom, co člověka přivedlo k výrobě obuvi. Jaké materiály mohl mít pravěký člověk k dispozici, připadalo vůbec v úvahu, aby ho práce se sestavováním boty bavila, nebo to dělal čistě z důvodu ochrany chodidla. Před zadáním výtvarného úkolu byla žákům předvedena ukázka pravěké obuvi za pomoci obrázku promítnutého na interaktivní tabuli.

Formulace výtvarného úkolu zněla následovně: V ledu byl nalezen člověk, lovec pocházející z mladší doby kamenné, kterého vědci pojmenovali Ōtzi. Lovec měl na sobě oblečení a pouze jedinou botu, tu kterou vidíte na obrázku (Příloha I.). Naším úkolem je vytvořit mu druhou botu do páru, pokuste se vžít do role pravěkého lovce, který si takovou botu musel sám vytvořit. Pracovat budete se sádrovým odlitkem jeho chodidla, který vytvořili pracovníci muzea. Pro sestavení obuvi smíte použít pouze materiál, který měl lovec tenkrát k dispozici.

Žákům jsem ještě shrnula, na co si při práci mají dávat pozor, co musí dodržet. Byla to hlavně schopnost si práci dobře rozvrhnout tak, aby ji byli schopni dokončit. Bohužel se toto kritérium všem žákům nedařilo splnit. Velkým problémem byla práce se samotným zpracováním materiálu, jelikož jsem dětem nedala přesný návod jak postupovat, protože typem výtvarné činnosti byla experimentace, každý si měl vytvořit svůj postup, díky kterému bude materiál vrstvit na sádrový model. Přínosnější by bylo zadat tuto činnost žákům ve skupinách, nebo starším žákům.

Mezi použité výtvarné prostředky patřil sádrový odlitek chodidla, kožené pásky/pláty, juta, přírodní lýko a seno.

Organizace lekce byla taková, že prvních pětadvacet minut probíhalo seznámení žáků s projektem, po němž následovala motivace žáků, tedy rozhovor v komunitním kruhu. Před začátkem tvorby jsme společně provedli analýzu pravěké obuvi. Popsala jsem žákům, z čeho se taková obuv skládá, jaké materiály se na její výrobu používaly. Dalších 65 minut zabrala individuální

práce žáků, kdy modelovali a sestavovali obuv na sádrovém odlitku. Možné techniky práce s materiálem, včetně ukázky postupu možného vrstvení materiálu, jsem v průběhu hodiny ukazovala jednotlivým skupinkám žáků. Skupiny žáků jsem měla rozdělené z důvodu rozdělení materiálu, který byl každé skupině přidělen. Avšak návrh a sestavení obuvi bylo záležitostí individuální. Mezi ukazované techniky patřilo vrstvení sena a zavazování lýka, provizorní konstrukce boty vytvořená z lýkových pásků a možné vkládání plátů kůže. Po skončení tohoto dvouhodinového bloku jsme práci ukončili s tím, že vznikly hotové dodělané modely obuvi připravené k instalaci, která proběhla třetí vyučovací hodinu. Instalace byla uskutečněna na školní zahradě. Naši venkovní tvorbu podpořilo příjemné slunečné počasí a samozřejmě ideální 15 cm vrstva dva dny starého, zamrzlého sněhu, pokrývajícího většinu plochy školní zahrady a přilehlých školních pozemků. Na plánování výstavby trasy, kam boty měly být umístěny, se podíleli všichni žáci společně. Každý slovně popsal svůj nápad, kudy by trasa mohla vést.

Následně jsme zrealizovali celkem tři trasy pro Ötziho poslední cestu. Jeden vybraný žák trasu vyznačil svými stopami, které probořil do sněhu. Pak si vždy každý žák vzal svou botu, se kterou musel projít trasu ve vyznačené stopě. Po položení boty do sněhu se musel vrátit po stopě zpět. Celá instalace byla mnou několikrát ze všech možných stran a úhlů fotograficky zdokumentována.

Po skončení focení jsme nandali boty zpět do krabic a vrátili se do třídy, kde proběhlo společné hodnocení celé lekce. Vyzvala jsem nejprve žáky, aby popsali, co se jim líbilo/nelíbilo a proč. Zda je tvorba zaujala, čím byla zajímavá, zda by byla obuv pohodlná i dnešním lidem a zda by ji žáci sami chtěli nosit. Jaké výhody a nevýhody může mít pravěká obuv. Z mojí strany proběhlo hodnocení lekce ve smyslu pochvaly celé třídy za projevenou snahu a úsilí, které vynaložili, i když jim to nešlo podle jejich představ. Fotografie dokumentující instalaci žáci viděli následující den při hodině praktických činností.

1.2.2 Lekce druhá: Obuv pro Kleopatru

Obuv pro egyptskou panovnici Kleopatru představuje druhou část našeho projektu. Tentokrát je příběh obuvi nasměrován do starověkého Egypta, kdy se z žáků stávají obuvníci, kteří musí navrhnout a vytvořit obuv sandálového typu, hodného královny Kleopatry.

Typem této výtvarné činnosti je experimentace. Propojujeme zde plošnou s prostorovou tvorbou. Plošná tvorba se projevuje v části, kdy žáci pracují s vnější podobou boty tak, že na karton kreslí suchým pastelem. Plošná tvorba se projevuje ve skladbě a struktuře boty, konkrétně když žáci pracují s výstavbou kostry obuvi a zdobením dřevěnými korálky.

Tato lekce je určena žákům čtvrté třídy, v časové dotaci tří vyučovacích hodin.

Mezi výchovně vzdělávací cíle této lekce patří rozvoj jemné a hrubé motoriky. Vymyšlením vlastního designu dochází u žáků k rozvoji kreativity. Žáci se opět setkávají s novými technikami práce s kartónovým papírem, avšak není to jen o rozvoji manuální zručnosti a jemné motoriky, ale rozvíjí se zde výtvarné cítění, jelikož ke komplexnímu vzhledu přispívá i dobré rozvržení pásků či přezek, které z kartónu vytváří.

Motivace žáků proběhla tím způsobem, že jsme si stručně představili původ a historii vzniku sandálů a žabek. Žákům jsem promítla fotografii znázorňující první dřevěné žabky původem ze starověkého Egypta.

Formulace výtvarného úkolu byla taková, že žáci v roli designérů měli vytvořit žabky nebo sandály pro egyptskou panovnici Kleopatru. Návrh obuvi si mohli, ale nemuseli nejprve nakreslit tužkou na papír.

Mezi hlavní kritéria hodnocení patřila projevená snaha a chuť pracovat. Hodnocena byla dále originalita a práce s detailem, cenila se snaha o zdobení v podobě použití dřevěných korálků, kterými staří Egypťané své žabky zdobili. V neposlední řadě se hodnotila také celková dokončenost práce a její funkčnost.

Použitými výtvarnými prostředky byly kartónový papír, řezačka, nůžky, pravítko, obyčejná tužka, dřevěné dekorační korálky, suchý pastel a fixativ.

Lekce byla organizována tak, že v prvních patnácti minutách proběhla motivace a diskuze se žáky na téma starověkého obouvání. Třidu totiž velmi zajímala historie vzniku typů bot, vždy se zájmem poslouchali mé povídání a zajímalo je především to, z jakého materiálu se boty vyráběly a kdo je nosil.

Zadání výtvarného úkolu doplněné o instrukce z mé strany následovalo těsně po diskuzi o starověkém obouvání. Následovala vlastní práce v podobě tvorby kostry obuvi, na jejíž návrh a sestavení měli žáci 40 minut. Nejprve si žáci vytvořili šablonu základní plosky obuvi, jejíž tvar získali pomocí obkreslení školních pantoflí na kartón nebo prostým náčrtem od ruky. Šablona plosky poté byla vyřezána řezačkou, se kterou pracovala pouze paní učitelka. Dalším krokem byla úprava tvaru plosky, kterou provedli stříháním. Když byla ploska hotová, začali ji žáci dodávat vnější podobu pomocí vybarvování a kreslení různých ornamentů suchým pastelem. Po použití suchého pastelu byly boty zafixovány fixativem. Žáci si rozvrhli průstřihy na pásky, které zrealizovala paní učitelka za pomoci řezačky. Pásky z kartonu si ještě dozdobili suchým pastelem či dřevěnými korálky. Poslední fází bylo naaranžování a stylizace pásků, jejich přilepením pomocí tavné pistole, se kterou směla opět pracovat pouze paní učitelka. Tento postup byl žákům doporučen, nikoliv ho museli dodržovat. Individuální tvorba designu obuvi byla o poznání kreativnější činností, při které žáci rozvíjeli estetické prožívání a citění. Žáci během dvou vyučovacích hodin, kdy převažovala individuální činnost žáků, vytvořili rozpracovaný ještě nedokončený pár bot. V tomto případě bylo nezbytné přidat žákům hodinu času na dokončení práce navíc. Lekce se tedy protáhla do třetí vyučovací hodiny, ve které jsme převážně dolepovali kartónové pásky pomocí tavné pistole, popřípadě jsme se snažili promyslet všechny detaily a dozdobit jednotlivé části obuvi. Po závěrečném úklidu jsme si vyskládali jednotlivé páry bot na koberec, kde proběhlo společné hodnocení celé lekce. Opět proběhla zpětná vazba od žáků, ptala jsem se, jak se jim pracovalo, zda je to bavilo/nebavilo, co je překvapilo, jak celou práci hodnotí. Hodnocena dále byla dokončenost a funkčnost, na kterou bylo upozorněno v zadání úkolu.

1.2.3 Lekce třetí: Střevíce pro Marii Antoinettu

Třetí lekce je zaměřena na tvorbu plesových střevíců pro Marii Antoinettu. Žáci se opět stylizují do role návrhářů obuvi, tentokrát francouzské královny, Marie Antoinetty. Lekce se zaměřuje na plošnou tvorbu a mezi použité techniky patří kresba přírodním či umělým uhlem a suchým pastelem. Výtvarnou činností je zde imaginace s prvky studia skutečnosti, kdy místo zátiší se skutečnými střevíci si musí žáci poradit se znázorněním bot pomocí představivosti, která je doprovázená fotografií bot.

Doporučeným ročníkem k provedení lekce je čtvrtý. Časovou dotací jsou dvě vyučovací hodiny, které nám vyšly akorát.

Mezi hlavní výchovně vzdělávací cíle řadíme rozvoj představivosti s propojením zobrazování skutečnosti. Žáci si prohloubí techniku kresby uhlem a pastelem.

Motivací této lekce byla power - pointová prezentace, ve které byla představena francouzská královna Marie Antoinetta a její vášeň, projevující se ve vztahu k botám. V další části prezentace jsem žákům stručně představila příběh ludvíkovského podpatku a nakonec typologii vybrané barokní obuvi včetně komentáře k jejímu materiálovému složení.

Výtvarný úkol byl formulován takto: „Představte si, že jste dvorním návrhářem francouzské královny Marie Antoinetty, manželky francouzského krále Ludvíka XVI. Marie zpravidla nikdy neobouvá jeden pár bot více než jednou. Na každý den tedy potřebuje nové plesové střevíce. Vaším úkolem, je, aby každý z vás navrhl jedny takové plesové střevíčky pro tuto panovnici. Pokuste se podrobně zaměřit na všechny části, které střevíc má.“

Hlavním hodnotícím kritériem byla projevená aktivita a schopnost si práci rozplánovat. Čistota a dokončenost také patřily mezi hlavní hodnotící kritéria.

Použitými výtvarnými prostředky jsou balicí papír, umělý/přírodní uhel, plastická guma a guma sloužící k přichycení papíru a lavice.

Časové rozvržení této lekce bylo jasně dané. Prvních patnáct minut probíhala motivace, na kterou jsem použila power-pointovou prezentaci. Po motivaci následovalo zadání výtvarného úkolu a vlastní výtvarná činnost žáků. Žáci pracovali samostatně za pomoci mé konzultace, která probíhala po všechny hodiny realizace tohoto výtvarného projektu. Žáci měli možnost si návrh obuvi

udělat nejprve obyčejnou tužkou na papír, stejně jako to dělají návrháři obuvi. Převážná většina žáků si vybrala pracovat rovnou. Největší problém dělalo žákům prostorové rozmístění obuvi v obraze. Žáci si mohli vybrat z několika různých formátů, které jsem jim nabídla. Nejčastěji volili formát A4. Po dokončení návrhu obuvi zbylo ještě deset minut na úklid a hodnocení lekce. Hodnocení opět probíhalo tak, že jsem žáky nejprve vyzvala, aby se vyjádřili k tomu, co se jim na lekci líbilo nebo nelíbilo. Na kresbách jsem hodnotila dokončenost, originalitu a čistotu výsledného díla.

1.2.4 Lekce čtvrtá: Cestou necestou

Při čtvrté výtvarné lekci jsme se dostali již do moderního období, ve kterém byl vyvinut nový druh bot, kterým jsou tenisky. S žáky jsme však nerozebírali jejich vznik nebo materiálové složení či technologii výroby. Zaměřili jsme se zde na filosofickou stránku věci, kterou je koloběh bot v životě člověka. S žáky jsme boty vydali *cestou necestou* prostřednictvím intermediální tvorby, animace. Pokud bychom měli určit typ výtvarné činnosti, budeme tuto lekci považovat za experimentaci.

Pracovat budeme se žáky čtvrtého ročníku v rozsahu dvou vyučovacích hodin. Přičemž časový harmonogram mé lekce byl splněn podle plánu.

Výchovně vzdělávacím cílem je rozvoj prostorové inteligence a získání zkušenosti s intermediální tvorbou.

Jako motivaci jsem si vybrala rozhovor v komunitním kruhu na koberci, kde jsme se žáky volně rozebírali koloběh bot v životě člověka. Žáci dostali prostor k přemýšlení o jednom vybraném páru bot, zda účel, za kterým si boty koupili, byl splněn, či se s botami stalo něco jiného. Žáci vyprávěli, co se jim v obuvi přihodilo, s jakou zajímavou příhodou jsou spojeny. Každý žák pak musí uvést důvod, proč se rozhodl jejich cestu ukončit, tzn. Nemohl je nosit v důsledku růstu chodidla, a tak je předal mladšímu sourozenci, roztrhaly se a musel je vyhodit do sběru, atd. Žáci se prostřídali ve vyprávění a postupně jsme přešli k zadání výtvarného úkolu.

Výtvarným úkolem tohoto tématu bylo vytvořit sérii fotografií, která po sestříhání v počítačovém programu bude zachycovat pohyb oblíbených bot. Boty mají skládat v těsných rozestupech za sebe tak, aby to vypadalo, že se pohybují směrem dopředu. Úkolem bylo vymyslet společně s učitelem možnou

choreografii. Každý z žáků byl poučen, že za sebe bere veškerou zodpovědnost po celou dobu akce. Pokud by někdo neposlouchal učitelovy instrukce, rozbil by tím celý systém práce výtvarné animace. S žáky jsme byli domluveni, že po zaznění mého povelu, přesunou svůj pár bot na předem stanovené místo.

Upozornila jsem je dopředu na to, že práce bude náročná a je třeba mít při plnění tohoto úkolu pevnou vůli. Sebekázeň byla jedním z kritérií hodnocení. Stalo se, že některé žáky tato činnost po chvíli omrzela a nekázeň se ihned u několika jedinců projevila. Ovšem bylo domluvené pravidlo, které vykazovalo žáka z činnosti z důvodu nekázně. Jeho místo přebírá spolužák stojící vedle něj.

Použitými výtvarnými prostředky v této lekci byly dvě židle, jako rekvizita umístěná v prostoru, a 21 párů bot, které byly poslány na cestu necestu. Název videa byl vybrán žáky.

Jak se to bohužel při výuce stává, několik žáků si boty zapomnělo doma, při motivaci tedy o svém páru bot hovořili, ale pro realizaci projektu si vzali náhradní obuv, kterou jsem měla v zásobě.

Podstatnou částí lekce byla promyšlená příprava choreografie pochodu bot a dobrá organizace žáků. Mou povinností bylo po celou dobu přemísťování obuvi stát za fotoaparátem a fotit. Žáci byli tedy dopředu informováni, že vše záleží jen na nich. Při realizaci lekce vypomáhal také třídní paní učitelka, která korigovala některé nepřiměřeně se chovající žáky.

V závěrečném hodnocení lekce opět proběhla zpětná vazba od žáků a následná pochvala za projevenou aktivitu a výdrž. Pokárala jsem žáky, kteří kázeň nedodrželi, a uzavřela jsem lekci tím, že se žáci mají na co těšit. Upravené, hotové video si žáci mohli najít na zadané internetové stránce.

1.2.5 Lekce pátá: Boty budoucnosti

Poslední lekcí, která nám uzavírá celý projekt, jsme se vypravili vstříc budoucnosti. Žáci se měli ohlédnout za historií a navrhnout jeden pár bot pro budoucí lidskou generaci.

Převažujícím typem výtvarné činnosti je experimentace. Lekce propojuje plošnou a prostorovou tvorbu. Mezi použité techniky patří malba fluorescenční barvou a vrstvení či upravování materiálů.

Lekci doporučuji realizovat se žáky čtvrtého ročníku, přičemž práci je dobré rozložit do dvou vyučovacích hodin.

Výchovně-vzdělávacím cílem byl rozvoj kreativity, rozvoj jemné a hrubé motoriky a práce s variací různorodých typů umělohmotných materiálů.

Zvolenou motivací pro tento námět byl rozhovor s žáky v komunitním kruhu na koberci ve třídě. S žáky jsme se pokusili si společně představit, jak v budoucnosti asi bude svět vypadat, zda tu budou lidé, či jiná stvoření. Kdo nebo co osídlí naši planetu za tisíc let, zda bude naše planeta ještě existovat. S žáky se společně zamýšlíme a diskutujeme nad tímto problémem. Dále se zamýšlíme nad problematikou obouvání v budoucnosti, pokládáme si otázky typu: „Bude potřeba nosit boty?“ nebo: „Jaké materiály bychom mohli využít pro výrobu bot? „

Formulace výtvarného úkolu pak spočívala v tom, že si žáci měli představit naši planetu v roce 3000. Za úkol měli navrhnout boty pro své následovníky. Každý se individuálně měl zamyslet nad tím, jak bude povrch planety vypadat, jestli místo dnešního povrchu nebudeme plout po rozžhavené lávě, zda nebudeme šlapat po jedovatých rostlinách a houbách, atd. Žáci měli navrhnout takovou obuv, která může mít více než jedno využití. Ke svému návrhu mohli využít všechnen dostupný umělý materiál. Podmínkou pro všechny žáky byl podklad v podobě černé čtvrtky formátu A3, na který byl materiál vrstven, lepen či skládán. List si mohli žáci podlepit kartonem a využít mohli i malby s fluorescenční barvou. V závěru lekce měli žáci představit svůj návrh a popsat, jeho využití a materiálové složení.

Hlavním kritériem hodnocení byla originalita a kreativita. Objevení skutečně promyšleného nápadu se velmi cenilo. Další podmínkou byla dokončenost celého návrhu.

Použitými výtvarnými prostředky byly tkaničky, hliníkové materiály, černá čtvrtka formátu A3, plastová víčka, plastové balonky, alobal, drátky, fluorescenční barva, tekuté lepidlo Herkules.

Žáci si mohli sednout ke stolům do skupin a společně si půjčovat přinesený materiál, dále si mohli pomoci při modelaci s drátky, nebo lepením umělohmotných předmětů. Avšak stále převažovala samostatná tvorba s prvky skupinové či hromadné výuky.

V prvních deseti minutách probíhala motivace žáků v komunitním kruhu. Dalších deset minut zabralo vysvětlování výtvarného úkolu, rozebrání pomůcek a rozvaha návrhu. Převažující část hodiny, asi 50minut, trvala individuální práce žáků a posledních dvacet minut probíhal úklid. Představení návrhů bot bylo spojené se závěrečným hodnocením, uzavřením celého projektu a rozloučením se se všemi žáky.

ZÁVĚR

Téma předložené teoreticko-projektové práce, věnující se kultuře obuvi, mohlo na první dojem vyznít snad až příliš „obyčejně“ či nezajímavě. Domnívám se však, že již první kapitoly teoretické statě mohly čtenáře přesvědčit o opak, sice že tematika bot a obouvání představuje zajímavou a inspirativní oblast lidské tvořivosti a řemeslného umu, jehož podstata se zároveň dotýká také naší vlastní každodennosti. Z jakých forem vzešly námi oblíbené boty? Co předcházelo spleťtému funkčnímu vývoji průmyslově vyráběné obuvi minulého století? Jaké jsou nejnovější módní a designové trendy v obuvní kultuře? Odpovědi na tyto a další otázky jsme nacházeli v teoretické části tohoto textu, ilustrovaného přehledně koncipovaným obrazovým materiálem.

Po přečtení prvních tří kapitol musí být čtenáři zřejmé, že tematika obouvání je, v celé své typové pestrosti, nedílnou součástí světa umění a dotváří ucelenější obraz vývoje módní a výtvarné kultury jako takové. Z analýzy vývoje obuvi zároveň vyvstává fakt, že téma samo o sobě skýtá nezměrný počet tvůrčích aplikací a funkčních využití v praxi výtvarné výchovy. Díky svým historicko-vědním konotacím nabízí zároveň bohatou síť mezipředmětových vazeb na oblast Člověk a jeho svět, ale i Člověk a svět práce.

V závěru teoretické části se tak text přirozeně zabýval didaktickou analýzou tematiky, která měla za cíl posloužit jako funkční odrazový můstek pro vytvoření vlastní výtvarné řady. Protože jsem se rozhodla ve své praktické pedagogické činnosti využít projektových metod, k teoretické části jsem v závěru zároveň připojila podstatné metodické informace týkající se výtvarně projektové výuky.

Praktickým vyústěním diplomové práce byla pak již zmíněná výtvarná řada, kterou jsem pojmenovala „Příběhy bot“. Úspěšná realizace celého projektu povzbudila žáky do další výtvarné tvorby.

Posláním této práce je inspirovat učitele výtvarné výchovy při tvorbě a realizaci výtvarných projektů.

Seznam použitých zdrojů

Monografické zdroje

1. CARRILLO DE ALBORNOZ FISAC, Cristina. *Manolo Blahnik: the art of shoes (a catalogue)*. New York, NY: SkiraRizzoli, 2017. ISBN 978-0-8478-5897-2
2. COX, Caroline. *Boty: ikony světového stylu*. Přeložil Radka KLIMIČKOVÁ. Praha: Ikar, 2015. ISBN 978-80-249-2618-6
3. DRAWINGS BY MANOLO BLAHNÍK a [WITH CONTRIBUTIONS BY SUZY MENKES ... [ET AL.]]. *Manolo's new shoes*. London: Thames & Hudson, 2010. ISBN 9780500288856
4. HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy*. Brno: UJEP Brno, 1984.
5. HOSMAN, Zdeněk. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 9788073940010
6. CHOCHOLOVÁ, Lucie, Barbora ŠKALOUDOVÁ a Lucie ŠTŮLOVÁ VOBOŘILOVÁ, ed. *ICT a současné umění ve výuce - inspirace pro pedagogii výtvarné, hudební a mediální výchovy*. V Praze: Národní galerie, 2008. ISBN 978-80-7035-378-3.
7. JACOBBI, Paola. *Ty boty musím mít!*. V Praze: Metafora, 2008. ISBN 978-80-7359-121-2.
8. O'KEEFFE, Linda. *Boty: oslava lodiček, sandálů, pantoflíčků & spol.* Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-044-0.
9. MĚŘÍNSKÁ, Jarmila a Vlastimil MĚŘÍNSKÝ. *Materiály pro výrobu galanterního zboží pro 3. a 4. ročník SPŠ kožařské: učební text pro 3. a 4. roč. stud. oboru 32-31-6/02 Výroba obuvi a galanterního zboží*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1979. 171 s. Řada kožedělné literatury.
10. MRÁZ, Bohumír a Marie ČERNÁ. *Dějiny výtvarné kultury*. 3. vyd., V Idea Servis 2. vyd. Ilustroval Václav RYTINA. Praha: Idea servis, 1998. ISBN 80-85970-23-6.
11. MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury*. Praha: Idea servis, 2000. ISBN 80-85970-31-7.

12. POKLUDA, Zdeněk. *Baťa v kostce*. Zlín: Kniha Zlín, 2013. WALT. ISBN 978-80-7473-126-6.
13. ROESELLOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Přepřac. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 807290129x
14. ROESELLOVÁ, Věra. *Prostorová tvorba ve výtvarné výchově pro základní školu 1*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7290-254-7
15. ROESELLOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 8090226728.
16. DALÍ, Salvador. *Deník génia*. V Praze: Slovart, 2004. ISBN 80-7209-581-1.
17. ŠTÝBROVÁ, Miroslava. *Boty, botky, botičky*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. *Dějiny odívání*. ISBN 978-80-7106-986-7.
18. *1000 geniálních obrazů*. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1647-6
19. PŘÍHODOVÁ, Eva, Václav TALAŠ a Miroslava ŠTÝBROVÁ. *Textil, oděvnictví, obuvnictví*. Praha: Scientia, pedagogické nakladatelství, 2004. *Stručné dějiny oborů*. ISBN 80-7183-303-7.

Internetové zdroje

1. Edgar Degas - Dancers tying shoes 1883 [online]. In: . [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: http://art-degas.com/degas_1880_63.html
2. EGON SCHIELE AT THE METROPOLITAN MUSEUM, NY | YOU CAN LEAVE YOUR SHOES ON. In: Thehistorialist [online]. 2011 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/07/historialist-presents-egon-schiele-at.html>
3. EUGENE DELACROIX | ETUDE DE BABOUCHES. In: TheHistorialist [online]. 2013 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2013/04/1832-eugene-delacroix-etude-de-babouches.html>
4. DVORŽÁK, Zdeněk. *Test 5 000 let starých bot na Kilimandžáru: jsou stejně dobré jako ty moderní* [online]. In: Praha, 2008, s. 1 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: https://cestovani.idnes.cz/test-5-000-let-starych-bot-na-kilimandzaru-jsou-stejne-dobre-jako-ty-moderni-1lq-/po-cesku.aspx?c=A080227_115710_igcechy_tom

5. JENÍKOVÁ, Markéta. *Historie obouvání I. díl: Nejstarší boty na světě* [online]. 2013 [cit. 2017-12-15]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/27-historie-obouvani-i-dil-nejstarsi-boty-na-svete.xhtml>
6. MONET, Dolores. The History of Shoes - Ancient and Early Footwear. Bellatory [online]. 2017 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <https://bellatory.com/fashion-industry/The-History-of-Shoes-Early-Footwear>
7. JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání II. díl: Faraoni a senátoři [online]. 2013, 1 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/41-historie-obouvani-ii-dil-faraoni-a-senatori.xhtml>
8. JENÍKOVÁ, Markéta. *Historie obouvání III: Slovanské dřeváky a byzantská rozmařilost* [online]. In: . 2013 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/43-historie-obouvani-iii-slovanske-drevaky-a-byzantska-rozmarilost.xhtml>
9. JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání V: Hubaté boty a první platformy. In: Magazín Světbot [online]. 2013 [cit. 2018-04-18]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/49-historie-obouvani-v-hubate-boty-a-prvni-platformy.xhtm>
10. JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání VII: Dámy a pánové, přichází 19. století. In: Magazín Světbot [online]. 2013 [cit. 2018-04-19].
11. Historie města Třebíč v datech [online]. 2009 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.trebic.cz/historie-mesta-trebic-v-datech/d-1385>
12. JENÍKOVÁ, Markéta. Historie obouvání VIII: Tanec mezi kulkami. Magazín světbot [online]. 2013 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <https://magazin.svetbot.cz/65-historie-obouvani-viii-tanec-mezi-kulkami.xhtml>
13. Vincent van Gogh. <https://www.vincentvangogh.org/a-pair-of-shoes.jsp> [online]. 2009 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.vincentvangogh.org/a-pair-of-shoes.jsp>
14. RENE MAGRITTE | PHILOSOPHY IN THE BOUDOIR [online]. 2013 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2013/02/1947-rene-magritte-philosophy-in-boudoir.html>
15. GIACOMO BALLA | PAINTED LASTS | FUTURISM EXPLAINED TO A COBBLER [online]. 2012 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z:

- <http://www.thehistorialist.com/2012/04/1920-giacomo-balla-forme-di-scarpa.html>
16. GIACOMO BALLA | STUDY FOR A WOMAN'S SHOE [online]. 2015 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2015/12/1928-1929-giacomo-balla-study-for.html>
 17. SALVADOR DALÍ | SCATOLOGICAL OBJECT FUNCTIONING SYMBOLICALLY | GALA'S SHOE [online]. 2012 [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/05/salvador-dali-scatological-object.html>
 18. JOAN MIRÓ | STILL LIFE WITH OLD SHOE. In: Thehistorialist [online]. 2012 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/03/1937-paris-joan-miro-still-life-with.html>
 19. HANNAH HÖCH. In: Thehistorialist [online]. 2012 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/05/hannah-hoch-1979-1978-1916-1963.html>
 20. GIRST, Thomas. Duchamp's Window Display for André Breton's Le Surréalisme et la Peinture. In: Tout-fait [online]. 2002 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/05/hannah-hoch-1979-1978-1916-1963.html>
 21. Pop Art. In: ARTMUSEUM [online]. 2009 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smer_list.php?smer_id=
 22. ANDY WARHOL. In: TheHistorialist [online]. 2011 [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/10/andy-warhol-pop-artisan-its-all-about.html>
 23. Old Life Magazines [online]. 2017 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <https://www.oldlifemagazines.com/december-02-1957-life-magazine.html>
 24. JOPIE HUISMAN /DUTCH. Thehistorialist [online]. 2014 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/10/historialist-at-museum-walk-with-jiri.html>
 25. AT THE MUSEUM | A WALK WITH JIŘI KOLÁŘ. Thehistorialist [online]. 2011 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/10/historialist-at-museum-walk-with-jiri.html>.

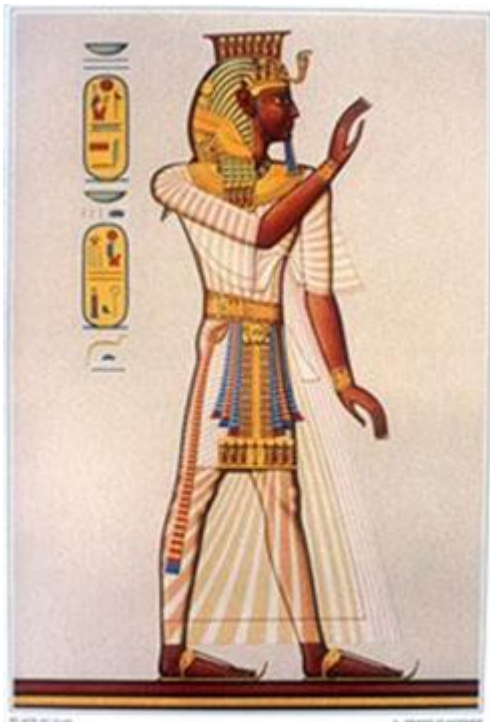
26. RUTH MARTEN | LAS RECESIONISTAS, SHOES. Thehistorialist [online]. 2014 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z:
<http://www.thehistorialist.com/2014/11/2008-ruth-marten-las-recesionistas-shoes.html>
27. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. 166 s. [cit. 2014-05-02]. Dostupné z
WWW:http://www.nuv.cz/file/433_1_1/,
28. Projektové vyučování [online]. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z:
<http://doczz.cz/doc/276115/projektov%C3%A9-vyu%C4%8Dov%C3%A1n%C3%AD---mgr.-kate%C5%99ina-lojdov%C3%A1--ph.d.>
29. Pedagogika [online]. Praha: UK PedF, 1997 [cit. 2018-04-13]. ISSN 2336_2189. Dostupné z:
<http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=2723&lang=cs>

Seznam příloh

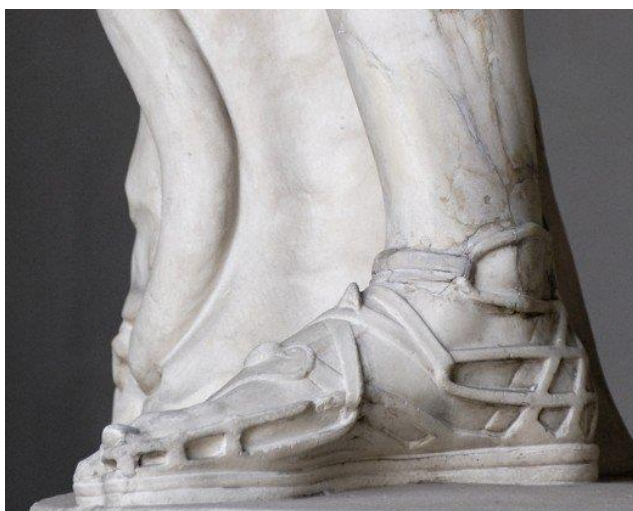
I. Obrazové přílohy k teoretické části.....	76
II. Fotodokumentace k projektové části.....	92
III. Přípravy na jednotlivé části projektu.....	97

Přílohy

I. Obrazové přílohy k teoretické části

Obr. 1: Emile Prisse d'Avennes: Rameses III¹¹⁴

Obr. 2: LanNgu, Ancient Roman statue¹¹⁵

¹¹⁴ D'AVENNES, Emile Prisse. *Rameses III* [online]. In:[cit. 2018-02-26]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rameses_III_\(KV11\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rameses_III_(KV11).jpg)

¹¹⁵ , LanNgu. [online]. In:[cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://bellatory.com/fashion-industry/The-History-of-Shoes-Early-Footwear>

Obr. 3 Israël van Meckenen, Morris Dance¹¹⁶

Obr. 4 Jan van Eyck, The Arnolfini Wedding¹¹⁷

¹¹⁶ VAN MECKENEM, Israel. Morris Dance. In: Wikimedia commons [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Israhel_van_Meckenem_the_Younger_-_Morris_Dance_-_WGA14733.jpg

¹¹⁷ EYCK, van Jan. The Arnolfini Wedding. In: *Wikimedia commons* [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/jan-van-eyck/the-arnolfini-wedding-the-portrait-of-giovanni-arnolfini-and-his-wife-giovanna-cenami-the-1434>

Obr. 5: Gentile da Fabriano, Klanění králů¹¹⁸

Obr. 6: Isaac Oliver, Richard Sackville¹¹⁹

¹¹⁸ FABRIANO, Gentile da. Klanění tří králů. In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Gentile_da_Fabriano#Život_a_dílo

¹¹⁹ OLIVER, Isaac. Richard Sackville. In: *Wikipedia* [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Isaac_Oliver#/media/File:Oliver_Richard_Sackville_Earl_of_Dorset_1616.jpg

Obr. 7: Anthony van Dyck, Karel I. Anglický na lovu¹²⁰

Obr. 8: Hyacinthe Rigaud, Francouzský král Ludvík XIV.¹²¹

¹²⁰ DYCK, Anthony van. Charles I, King of England at the Hunt. In: *WikiArt* [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/anthony-van-dyck/charles-i-king-of-england-at-the-hunt>

¹²¹ RIGAUD, Hyacinthe. Louis XIV, Roi De France. In: *WikiArt* [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/hyacinthe-rigaud/louis-xiv-roi-de-france>

Obr. 9: Dimitrij Levickij, E.N. Chruščovová a kněžna E.N. Chovanská¹²²

Obr. 10: David Ryckaert, Scena di interno¹²³

¹²² LEVICKIJ, Dmitrij. E. N. Chruščovová a kněžna E. N. Chovanská. In: *Wikipedie* [online]. 1773 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Dmitrij_Grigorjevi%C4%8D_Levickij

¹²³ RYCKAERT, David. Scena di interno. In: *MutualArt* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.mutualart.com/Artwork/Scena-di-interno/F1446EAB59C966F5>

Obr. 11: Francisco Goya, Woman Hitting Another Woman with a Shoe¹²⁴

Obr. 12: Francois Bonvin, LES SOULIERS D'UN RESERVISTE¹²⁵

¹²⁴ GOYA, Francisco. Woman Hitting Another Woman with a Shoe. In: *WikiArt* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/francisco-goya/woman-hitting-another-woman-with-a-shoe>

¹²⁵ BONVIN, Francois. LES SOULIERS D'UN RESERVISTE. In: *TheHistorialist of Shoes and Shoemakers* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/10/1876-francois-bonvin-les-souliers-dun.html>

Obr. 13: Eva Gonzales, White shoes¹²⁶

Obr. 14: Edgar Degas, Dancers tying shoes¹²⁷

¹²⁶ GONZALES, Eva. White shoes. In: *TheHistorialist of Shoes and Shoemakers* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/03/eva-gonzales-1879-1880-white-shoes.html>

¹²⁷ DEGAS, Edgar. Dancers tying shoes. In: *TheHistorialist of Shoes and Shoemakers* [online]. [cit.2018-02-26].Dostupnéz:http://artdegas.com/image/degas_artworks/304%20Dancers%20tying%20shoes%201883.jpg

Obr. 15: Camille Pissarro, Shoemakers¹²⁸

Obr. 16: William Aiken Walker, Old Shoe With Mice¹²⁹

¹²⁸ PISSARRO, Camille. Shoemakers. In: *WikiArt* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/camille-pissarro/shoemakers>

¹²⁹ WALKER, William Aiken. OLD SHOE WITH MICE. In: *TheHistorialist of Shoes And Shoemakers* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/10/1879-old-shoe-with-mice-william-aiken.html>

Obr. 17: Vincent van Gogh, A pair of Shoes¹³⁰

Obr. 18: Henri Charles Guérard, The Assault of the Shoe¹³¹

¹³⁰ GOGH, Vincent Van. A Pair of Shoes. In: *Vincent van Gogh* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: [https://www.vincentvangogh.org/a-pair-of-shoes.jsp#prettyPhoto\[image1\]/0/](https://www.vincentvangogh.org/a-pair-of-shoes.jsp#prettyPhoto[image1]/0/)

¹³¹ GUÉRARD, Henri Charles. The Assault of the Shoe. In: *Art Institvte Chicago* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.artic.edu/aic/collections/artwork/199804>

Obr. 19: Giacomo Balla ¹³²

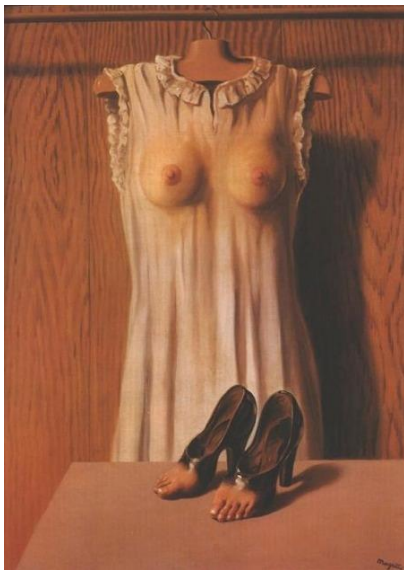
Obr. 20: Yvonne Jean-Haffen, Les sabots¹³³

¹³² BALLA, Giacomo. FUTURISM EXPLAINED TO A COBBLER. In: *TheHistorialist* [online]. 2013 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/04/1920-giacomo-balla-forme-di-scarpa.html>

¹³³ JEAN-HAFFEN, Yvonne. Les sabots. In: *Thehistorialist* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2013/07/1850-1940-sabotage.html>

Obr. 21: Salvador Dali, Scatalogical Object Functioning Symbolically (The Surrealist Shoe)¹³⁴

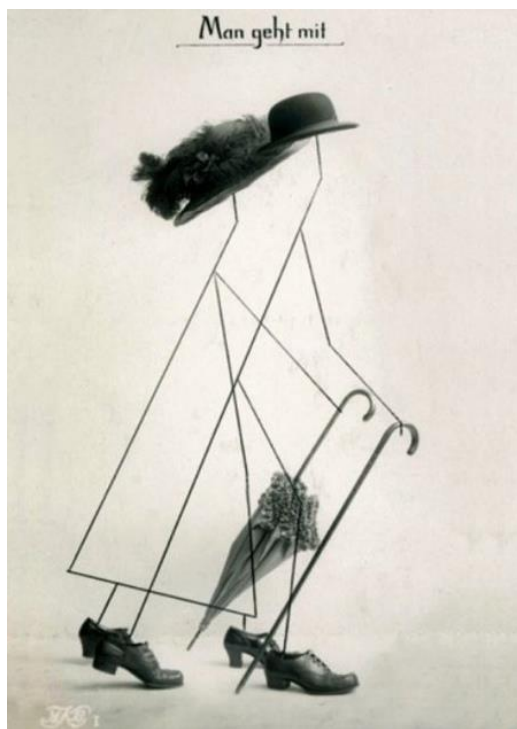
Obr. 22: Rene Magritte, Philosophy in the boudoir¹³⁵

¹³⁴ DALI, Slvador. Scatalogical Object Functioning Symbolically (The Surrealist Shoe). In: *WikiArt* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/salvador-dali/scatalogical-object-functioning-symbolically-the-surrealist-shoe>

¹³⁵ MAGRITTE, Rene. Philosophy in the boudoir. In: *Thehistorialist* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2013/02/1947-rene-magritte-philosophy-in-boudoir.html>

Obr. 23: Joan Miro, Still Life with Old Shoe¹³⁶

Obr. 24: Hannah Höch, Man Geht Mit¹³⁷

¹³⁶ MIRO, Joan. Still Life with Old Shoe. In: *WikiArt* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/joan-miro/still-life-with-old-shoe>

¹³⁷ HÖCH, Hannah. Man Geht Mit. In: *Thehistorialist*. [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/05/hannah-hoch-1979-1978-1916-1963.html>

Obr. 25: Jacob Lawrence, The Shoemaker¹³⁸

Obr. 26: Marcel Duchamp, Not a shoe¹³⁹

¹³⁸ LAWRENCE, Jacob. The Shoemaker. In: *Thehistorialist* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/06/historialist-at-museum-1945-shoemaker.html>

¹³⁹ DUCHAMP, Marcel. Not a shoe. In: *Thehistorialist* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2014/10/1950-marcel-duchamp-says-not-shoe.html>

Obr. 27: Andy Warhol, Diamond dust shoes¹⁴⁰

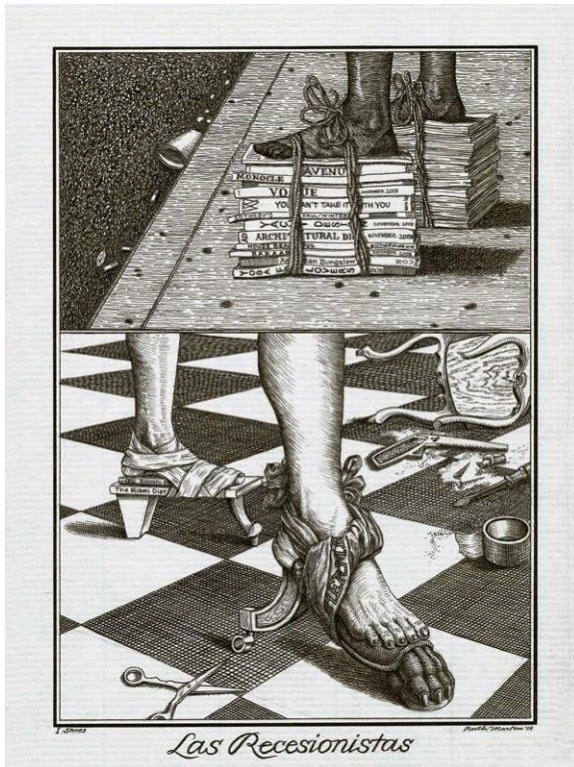
Obr. 28: Jopie Huisman, Simon's shoes¹⁴¹

¹⁴⁰ WARHOL, Andy. DIAMOND DUST SHOES. In: *Thehistorialist* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/05/historialist-at-museum-1980-1981-andy.html>

¹⁴¹ HUISMAN, Jopie. Simon's shoes. In: *Thehistorialist* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2014/02/jopie-huisman-dutch-1922-2000.html>

Obr. 29: Jiří Kolář, Shoe with Dedication¹⁴²

Obr. 30: Ruth Marten, Las Recesionistas¹⁴³

¹⁴² KOLÁŘ, Jiří. Shoe With Dedication. In: *Thehistorialist* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/10/historialist-at-museum-walk-with-jiri.html>

¹⁴³ RUTH, Marten. Las Recesionistas. In: *Thehistorialist* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2014/11/2008-ruth-marten-las-recesionistas-shoes.html>

Obr. 31: Graziano Locatelli, Untitled¹⁴⁴

¹⁴⁴ LOCATELLI, Graziano. Untitled. In: *Thehistorialist* [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2018/02/2013-graziano-locatelli.html>

II. Fotodokumentace k projektové části

Obr. 1: Instalace s názvem po stopách Ötziho - 1. verze

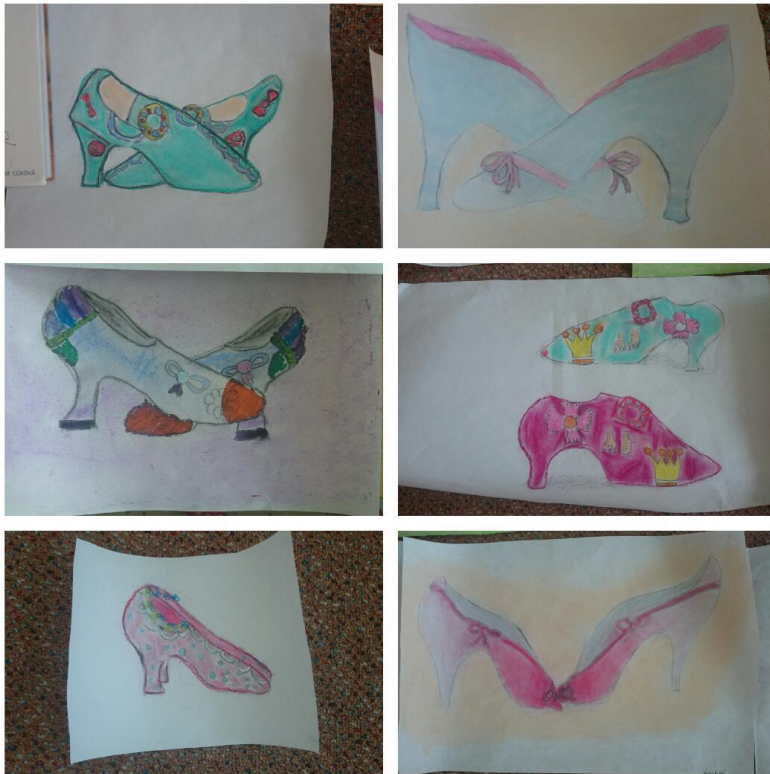
Obr. 2: Instalace s názvem po stopách Ötziho – 2. verze

Obr. 3: Obuv pro Kleopatru – ukázka č. 1

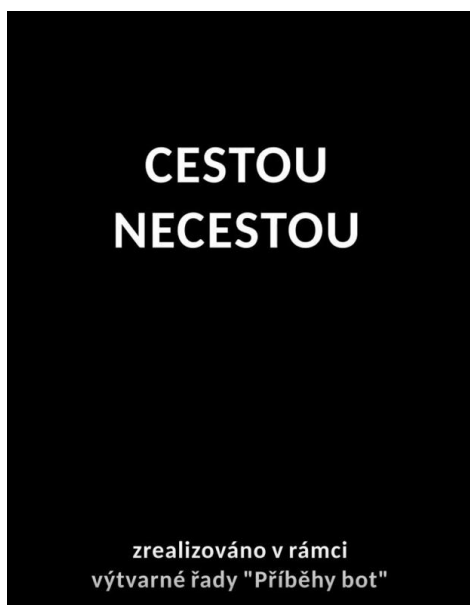
Obr. 4: Obuv pro Kleopatru – ukázka č. 2

Obr. 5: Střevíce pro Marii Antoinettu – ukázka č. 1

Obr. 6: Střevíce pro Marii Antoinettu – ukázka č. 2

Obr. 7: Cestou necestou – výtvarná animace (viz video: 01:00 min.)

Obr. 8: Cestou necestou – výtvarná animace (viz video: 01:00 min.)

Přípravy na jednotlivé části projektu

Námět: Bota pravěkého lovce

Výchovně-vzdělávací cíl

- zapojení obou rukou posiluje funkci pravé mozkové hemisféry
- rozvoj prostorové orientace, rozvoj jemné a hrubé motoriky
- poznávání specifických postupů při zpracování materiálů

Motivace

Rozhovor učitele s žáky v komunitním kruhu na téma pravěkého obouvání. Z jakého důvodu si člověk vytvořil obuv? Jaké materiály měl pravěký lovec pro výrobu bot k dispozici? Mohla být tato činnost nějakým způsobem kreativní, bavila ho, nebo si obuv vytvářel pouze díky potřebě ochrany nohou? Před zahájením samotné činnosti si na interaktivní tabuli ukážeme fotografii Ötziho nalezené obuvi.

Formulace výtvarného úkolu

„Sestav a vymodeluj obuv pro pravěkého lovce. Kromě sádrového odlitku chodidla lovce, na který budeš obuv modelovat, použij pouze materiál, který měl k dispozici pravěký lovec tehdy k dispozici.“

Kritéria hodnocení

- schopnost rozplánovat si práci
- prostorovost a modelace
- dokončenost

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály)

- sádrový obvaz - odlitek chodidla
- kožené pásky, přezky, juta, přírodní lýko, odřezky zvířecí kůže
- seno

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností)

0-25 min.

- úvod do projektu, motivace v komunitním kruhu

25-80 min.

- individuální tvorba žáků – návrh a realizace obuvi

80-90 min.

- úklid třídy a přesun na školní pozemek

90-125 min.

- instalace – po stopách Ötziho

125-130 min.

- závěrečný úklid, přesun do třídy a závěrečné zhodnocení lekce

Způsob hodnocení

- Hodnocení hodiny provádí nejprve žáci: Učitel se ptá, jestli se jim pracovalo dobře a zda mají z výsledku radost, co je na tom bavilo a proč, k jakým zajímavým zjištěním během modelace došli: „Byla by obuv pohodlná i dnešním lidem? Nosili byste ji vy? Jaké výhody a nevýhody pozorujete v porovnání s dnešní obuví?“
- Hodnocení hodiny učitelem: Učitel pochválí žáky za snahu.

Poznámky /odkazy /náčrty /ukázky

Námět: Obuv pro Kleopatru

Vypracovala: **Pavλίna Ertlová**

Typ výtvarné činnosti: **imaginace, studium skutečnosti**

Doporučený ročník: **čtvrtý**

Časový úsek: **3 vyučovací hodiny**

Výchovně-vzdělávací cíl

- rozvoj jemné a hrubé motoriky
- rozvoj kreativity – návrh designu obuvi

Motivace

Stručné pojednání o historii sandálů a žabek, o původu jejich názvu, formou vybraných historických mini příběhů doplněných power - pointovou prezentací s fotografiemi zachycujícími vybranou starověkou obuv.

Formulace výtvarného úkolu

Úkolem našich designérů bude snaha vytvořit žabky podobné těm, které vyráběli starověcí ševci. Představte si, že jste starověcí ševci/návrháři, kolem Vás jsou samé pyramidy a faraoné. Vaším úkolem je vytvořit žabky pro Kleopatru. Poté, co obuv vytvoříte, musíte navrhnout její zevnějšek. Návrh si můžete nebo nemusíte nakreslit na papír. Zrealizujte tento návrh.

Kritéria hodnocení

- aktivita a chuť pracovat, úkol neodbýt
- originalita a práce s detailem – hlavně co se týká dílčích prvků zdobení
- funkčnost a čistota práce

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály)

Pomůcky:

- kartónový papír
- řezačka, nůžky
- pravítko
- tužka
- korálky
- suchý pastel
- fixativ

Výtvarná technika: práce s materiálem, kresba suchým pastelem

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností)

0-10 min.

Představení a vhled do dnešní tvorby (viz motivace) + diskuze s žáky na téma starověké obouvání

10-50 min.

Tvorba hlavní kostry obuvi

1) obkreslení chodidla obyčejnou tužkou na kartón – 1,5-2cm od chodidla, Žáci se snaží, aby byl obrys plynulý.

2) vyřezání (pravé/levé) části a následné vytvoření druhého chodidla (zkusí si vystříhnout nůžkami)

3) návrh pásků přes nárt či kolem kotníku – návrh typu obuvi –žabka, sandál, pantofel

50-75 min.

Individuální tvorba - design obuvi

4) barevné rozvržení a vybarvení podešvi obuvi pomocí pastelů

5) zafixování pastelů pomocí fixativu

6) příprava pásků – našítí korálků, dobarvení a fixace barev

7) nařezání dírek na provlečení pásků

8) lepení pásků, finální úpravy

75-85 min.

závěrečná prezentace každého návrháře obuvi + hodnocení práce

85-90

Závěrečný úklid

Způsob hodnocení

Nejprve hodnotí žáci, jak se jim aktivita líbila, co je bavilo, co jim přišlo na skládání obuvi nejsložitější. Zda by chtěli vykonávat ševcovské řemeslo, nebo spíše navrhovat design obuvi. Učitel hodnotí aktivitu, kreativitu a čistotu práce, která jen doplňuje funkčnost, což je jedna z hlavních podmínek úspěšného splnění této tvorby.

Námět: Střevíce pro Marii Antoinettu

Vypracovala: **Pavína Ertlová**

Typ výtvarné činnosti: **imaginace, studium skutečnosti**

Doporučený ročník: **čtvrtý**

Časový úsek: **2 vyučovací hodiny**

Výchovně-vzdělávací cíl

- rozvoj představivosti a částečné studium skutečnosti
- rozvoj jemné motoriky
- žáci si prohlubují techniku kresby uhlem a pastelem

Motivace

Power-pointová prezentace s typologií barokních střevíců, zaměříme se na jejich materiálové složení a na příběh o vzniku názvu *ludvíkovský podpatek*. Představíme si francouzskou panovnici Marii Antoinettu a její vášeň, kterou měla k botám.

Formulace výtvarného úkolu

„Představte si, že jste dvorním návrhářem francouzské královny Marie Antoinetty, dcery slavné Marie Terezie a manželky francouzského krále Ludvíka XVI. Marie zpravidla nikdy neobouvá jeden pár více než jednou. Potřebuje tedy na každý den nové plesové střevíce. Každý z vás navrhne pro Marii jednu takové plesové střevičky.“

„Pokuste se podrobně zaměřit na všechny části, které střevíc má. Dokážete je popsat nebo pojmenovat? Jestli ne, tak si je společně popíšeme.“

Kritéria hodnocení

- aktivita, chuť pracovat až do konce
- schopnost rozplánovat si práci
- čistota a dokončenost práce

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály)

Pomůcky:

- Balicí papír
- Hnědý umělý/přírodní uhl
- Plastická guma
- Spony/samodržící guma – přichycení papíru k lavici

Výtvarná technika: kresba uhlem a suchým pastelem

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností)

0-15

- Motivace: power-pointová prezentace o francouzské královně Marii Antoinettě a její vášni k botám
- Stručné pojednání o typologii barokních střevíců a jejich materiálovém složení.

15-85

- Vlastní činnost: návrh – kresba uhlem a pastelem

85-90

- Hodnocení a úklid třídy

Výtvarná technika: kresba uhlem a suchým pastelem

Způsob hodnocení

Nejprve hodnotí žáci: zda je aktivita zaujala, co pro ně bylo obtížné. Učitel hodnotí snahu žáků při práci, ochotu a vytrvalost při kresbě, čistotu a originalitu výsledného díla.

Námět: Cestou necestou

Vypracovala: **Pavλίna Ertlová**

Typ výtvarné činnosti: **experimentace, imaginace**

Doporučený ročník: **čtvrtý**

Časový úsek: **2 vyučovací hodiny**

Výchovně-vzdělávací cíl

- rozvoj prostorové inteligence
- žák poznává nové výtvarné médium – zkušenost s novým způsobem výtvarné činnosti

Motivace

Učitel vede rozhovor s žáky v komunitním kruhu. Volně rozebírají koloběh bot v životě člověka. Určitě zkusí žáky vyzvat, aby zapřemýšleli nad tím časem, kdy si koupili nějaký oblíbený pár bot a nad obdobím, ve kterém toho s těmito botami hodně nachodili, na jakém zajímavém místě s nimi byli, co se jim s těmito botami přihodilo, jakého důvodu se rozhodli, že jejich životnost je u konce a musí je vyhodit/ dát do sběru/ popř. předat mladšímu sourozenci. Žáci se tedy střídají v povídání jednotlivých historek.

Formulace výtvarného úkolu

„Dnešním úkolem je vytvořit sérii fotografií, která bude zachycovat pohyb vašich oblíbených bot. Tyto boty budete skládat v těsných rozestupech za sebe, tak aby to vypadalo, že se boty postupně pohybují směrem vpřed, do stran. Možnou choreografii si nyní společně vymyslíme a předvedeme si, jak by (možná i poslední) cesta vašich bot mohla vypadat.“

„Každý z vás za sebe nyní musí nést zodpovědnost, na starosti máte pouze svůj pár bot, který podle mých instrukcí přemístíte na požadované místo. Jedině tak, společně dosáhneme vytyčeného cíle.“

Po skončení celé akce, sérii fotografií upravím v programu pro střih videí a poté Vám ho uložím na internetové stránky, kde si ho budete moci prohlédnout. Přemýšlejte také nad tím, jaké bude mít video název.“

Kritéria hodnocení

- aktivita při činnosti
- zodpovědnost a disciplína při vytváření výtvarného úkolu

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály)

Každý žák má svůj pár použitých bot, bot s určitým příběhem.

Techniky: přemísťování objektů v prostoru, výtvarná animace

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností)

0-10 min.

- Začátek hodiny v komunitním kruhu (viz motivace)

10-80 min.

- Příprava a realizace rozmísťování bot na koberci, fotografování jednotlivých poloh bot

80-90 min.

- Hodnocení a úklid židlí do třídy.

Způsob hodnocení

Učitel žáky pochválí za snahu při odvedené práci. Důraz je kladen na to kdo dovedl pracovat v kolektivu. Pokud žák nezvládl sebekontrolu a začal nabourávat systém práce, byl za něj nucen převzít práci jiný spolužák. Žák, který nepracoval, jak měl, byl z projektu vyloučen a pouze přihlížel.

Námět: Boty budoucnosti

Vypracovala: **Pavína Ertlová**

Typ výtvarné činnosti: **experimentace**

Doporučený ročník: **čtvrtý**

Časový úsek: **2 vyučovací hodiny**

Výchovně-vzdělávací cíl

- Žák poznává různé umělé materiály - drát, plast, alobal, fluorescenční barva
- Rozvoj kreativity
- Rozvoj jemné a hrubé motoriky

Motivace

Učitel vede s žáky rozhovor v komunitním kruhu. Společně si představují, jak by to mohlo v budoucnosti vypadat. Kdo, nebo co osídlí naši planetu za tisíc let, bude vůbec naše planeta ještě existovat? Společně se s žáky zamýšlíme a diskutujeme nad tímto problémem. Dále se zamýšlíme nad tím, bude-li vůbec potřeba nosit boty, popřípadě jaké materiály bychom v budoucnosti mohli použít na výrobu bot.

Formulace výtvarného úkolu

Představte si, že jste se ocitli na naší planetě v roce 3000, pokuste si představit, že máte navrhnout boty pro lidi, vaše následovníky. Musíte však myslet i na to, že planeta nevypadá jako dnes, co když je plná žhavé lávy, nebo jedovatých rostlin či kamení, po kterých musí lidé chodit? Nebo mohou snad v budoucnosti existovat boty, které by mohly sloužit jako dopravní prostředek? Mohly by mít více než jedno využití? Jak budou vypadat, záleží pouze na vás a vaší představivosti. Pokuste se je navrhnout, využijte k tomu všechny dostupný materiál. Podmínkou však je, aby boty stály na pevném podkladu černé čtvrtky. Pro větší stabilitu si čtvrtku můžete podlepit kartonem.

V závěru hodiny si provedeme ukázkou vašich návrhů. Svůj návrh představíte a sdělíte, jaké mají boty využití či funkci.

Kritéria hodnocení

- Aktivita při činnosti
- Originalita
- Dokončenost

Výtvarné prostředky (techniky, pomůcky a materiály)

Pomůcky:

- Černá čtvrtka formátu A3
- Plastová víčka
- Plastové balonky,
- Tkaničky
- Hliníkový materiál
- Alobal
- Drátky
- Fluorescenční barva
- tekuté lepidlo -herkules

Technika: skládání, vrstvení materiálu, malba fluorescenční barvou, lepení materiálu

Organizace lekce (výtvarné postupy a časové rozvržení činností)

0-10 min.

- Rozhovor v komunitním kruhu (viz motivace)

10-20 min.

- Zadání výtvarného úkolu, rozebrání materiálu, rozvaha návrhu

20-70 min.

- Individuální tvorba návrhu bot

70-90min.

- Hodnocení, představení návrhů a závěrečný úklid třídy

Způsob hodnocení

- Společné hodnocení hodiny proběhne v závěru, kdy si žáci navzájem představí své návrhy a sdělí nám, za jakým účelem byly boty vytvořeny, jaké mají využití, z jakého materiálu by je vyráběli.

Zdroje obrazových příloh

Zdroje jsou řazeny chronologicky v návaznosti na jednotlivé obrazové přílohy.

1. D'AVENNES, Emile Prisse. *Rameses III* [online]. In: [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rameses_III_\(KV11\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rameses_III_(KV11).jpg)
2. LanNgu. [online]. In: [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://bellatory.com/fashion-industry/The-History-of-Shoes-Early-Footwear>
3. VAN MECKENEM, Israhel. Morris Dance. In: Wikimedia commons [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Israhel_van_Meckenem_the_Younger_-_Morris_Dance_-_WGA14733.jpg
4. EYCK, van Jan. The Arnolfini Wedding. In: Wikimedia commons [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/jan-van-eyck/the-arnolfini-wedding-the-portrait-of-giovanni-arnolfini-and-his-wife-giovanna-cenami-the-1434>
5. FABRIANO, Gentile da. Klanění tří králů. In: Wikipedia [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Gentile_da_Fabriano#Život_a_dílo
6. OLIVER, Isaac. Richard Sackville. In: Wikipedia [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Isaac_Oliver#/media/File:Oliver_Richard_Sackville_Earl_of_Dorset_1616.jpg
7. DYCK, Anthony van. Charles I, King of England at the Hunt. In: WikiArt [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/anthony-van-dyck/charles-i-king-of-england-at-the-hunt>
8. RIGAUD, Hyacinthe. Louis XIV, Roi De France. In: WikiArt [online]. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/hyacinthe-rigaud/louis-xiv-roi-de-france>
9. LEVICKIJ, Dmitrij. E. N. Chruščovová a kněžna E. N. Chovanská. In: Wikipedie [online]. 1773 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Dmitrij_Grigorjevi%C4%8D_Levickij

10. RYCKAERT, David. Scena di interno. In: MutualArt [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.mutualart.com/Artwork/Scena-di-interno/F1446EAB59C966F5>
11. GOYA, Francisco. Woman Hitting Another Woman with a Shoe. In: WikiArt [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/francisco-goya/woman-hitting-another-woman-with-a-shoe>
12. BONVIN, Francois. LES SOULIERS D'UN RESERVISTE. In: TheHistorialist of Shoes and Shoemakers [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/10/1876-francois-bonvin-les-souliers-dun.html>
13. GONZALES, Eva. White shoes. In: TheHistorialist of Shoes and Shoemakers [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/03/eva-gonzales-1879-1880-white-shoes.html>
14. DEGAS, Edgar. Dancers tying shoes. In: TheHistorialist of Shoes and Shoemakers [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: http://artdegas.com/image/degas_artworks/304%20Dancers%20tying%20shoes%201883.jpg
15. PISSARRO, Camille. Shoemakers. In: WikiArt [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/camille-pissarro/shoemakers>
16. WALKER, William Aiken. OLD SHOE WITH MICE. In: TheHistorialist of Shoes And Shoemakers [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/10/1879-old-shoe-with-mice-william-aiken.html>
17. GOGH, Vincent Van. A Pair of Shoes. In: Vincent van Gogh [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: [https://www.vincentvangogh.org/a-pair-of-shoes.jsp#prettyPhoto\[image1\]/0/](https://www.vincentvangogh.org/a-pair-of-shoes.jsp#prettyPhoto[image1]/0/)
18. GUÉRARD, Henri Charles. The Assault of the Shoe. In: Art Institvte Chicago [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.artic.edu/aic/collections/artwork/199804>
19. BALLA, Giacomo. FUTURISM EXPLAINED TO A COBBLER. In: TheHistorialist [online]. 2013 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/04/1920-giacomo-balla-forme-di-scarpa.html>

20. JEAN-HAFFEN, Yvonne. Les sabots. In: Thehistorialist [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2013/07/1850-1940-sabotage.html>
21. DALI, Slvador. Scatalogical Object Functioning Symbolically (The Surrealist Shoe). In: WikiArt [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/salvador-dali/scatalogical-object-functioning-symbolically-the-surrealist-shoe>
22. MAGRITTE, Rene. Philosophy in the boudoir. In: Thehistorialist [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2013/02/1947-rene-magritte-philosophy-in-boudoir.html>
23. MIRO, Joan. Still Life with Old Shoe. In: WikiArt [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.wikiart.org/en/joan-miro/still-life-with-old-shoe>
24. HÖCH, Hannah. Man Geht Mit. In: Thehistorialist. [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2012/05/hannah-hoch-1979-1978-1916-1963.html>
25. LAWRENCE, Jacob. The Shoemaker. In: Thehistorialist [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/06/historialist-at-museum-1945-shoemaker.html>
26. DUCHAMP, Marcel. Not a shoe. In: Thehistorialist [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2014/10/1950-marcel- Duchamp-says-not-shoe.html>
27. WARHOL, Andy. DIAMOND DUST SHOES. In: Thehistorialist [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/05/historialist-at-museum-1980-1981-andy.html>
28. HUISMAN, Jopie. Simon's shoes. In: Thehistorialist [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2014/02/jopie-huisman-dutch-1922-2000.html>
29. KOLÁŘ, Jiří. Shoe With Dedication. In: Thehistorialist [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2011/10/historialist-at-museum-walk-with-jiri.html>
30. RUTH, Marten. Las Recesionistas. In: Thehistorialist [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2014/11/2008-ruth-marten-las-recesionistas-shoes.html>

31. LOCATELLI, Graziano. Untitled. In: Thehistorialist [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.thehistorialist.com/2018/02/2013-graziano-locatelli.html>

Fotografie k praktické části práce pochází ze soukromého archivu autorky.